МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА МИТНОЇ СПРАВИ

КАФЕДРА МИТНОЇ СПРАВИ ТА ТОВАРОЗНАВСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «ЗАХОДИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ»

Здобувача вищої освіти *бакалаврського* рівня, *4* курсу, групи *ММБ-20-1*

спеціальності *073 Менеджмент*

освітня програма *Менеджмент митної справи*

_____ **Смовж Ангеліни Андріївни**

(підпис)

Науковий керівник _____ **Мельник О.В.,** *к.е.н., доцент*

(підпис)

Гарант освітньо-професійної

програми _____ **Мельник О.В.,** *к.е.н., доцент*

(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри митної справи та товарознавства

протокол від «29» 05 2024 № 12

Завідувач

кафедри _____ **Зубрицький А.І.**, *к.е.н.*

(підпис)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 12 24.05.2024
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ _____ До захисту
(дата) (підпис) (до захисту, на доопрацювання)

Результат захисту відмінно 13.06.2024
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	Від 0 до 10			
2. Роздатковий матеріал	Від 0 до 5			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	Від 0 до 25			
4. Апробація (участь у конференціях)	Від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	Від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	Від 0 до 100	92		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П. І. П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
92	A	5	13.06.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Факультет/навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Менеджмент митної справи

Затверджую
Завідувач кафедри **Гребельник О.П.**
«_____»_____2023 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти
Смовж Ангеліни Андріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проєкту)
Заходи нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі
Затверджена наказом ректора від «24» 10 2023 р. № 1429
2. Строк здачі закінченої роботи_____
3. Мета роботи – дослідження теоретичних основ нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі та аналіз його сучасного стану та шляхів вдосконалення.

Об'єкт дослідження – нетарифне регулювання в зовнішньоекономічній діяльності.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні положення та практичні рекомендації з удосконалення організаційно-економічного механізму нетарифного регулювання в міжнародної торгівлі.

4. Вихідні дані до роботи нормативно-правові документи з питань фіскальної політики, матеріали Президента України, Верховної Ради України, Державної митної служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, фахова література, інформаційно-аналітичні та електронні джерела.
5. Перелік графічного матеріалу: 9 формул, 7 таблиць, 5 рисунків, .
6. Зміст випускної кваліфікації (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

Теоретичні основи нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі;

Історичні основи та глобальні тенденції розвитку міжнародної торгівлі;

Сутність, принципи та класифікація заходів нетарифного регулювання;

Аналіз заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі;

Аналіз основних методичних підходів до оцінки впливу заходів нетарифного регулювання;

Оцінка ефективності заходів нетарифного регулювання;

Шляхи удосконалення заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі;

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п.	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану кваліфікаційної роботи	02.10.2023	02.10.2023
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	20.10.2023	20.10.2023
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2023	06.11.2023
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2024	06.02.2024
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	02.03.2024	02.03.2024
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2024	03.04.2024
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2024	23.04.2024
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2024	02.05.2024
9	Попередній захист роботи	14.05.2024	14.05.2024
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2024	27.05.2024
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	31.05.2024	31.05.2024
12	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2024	05.06.2024
13	Захист роботи	10-13. 06. 2024	10-13. 06. 2024

4. Дата видачі завдання «06» листопада 2023 р.

5. Науковий керівник кваліфікаційної роботи(проєкту) — (підпис) **Мельник О.В.** (прізвище,ініціали)

6. Гарант освітньо-професійної програми — (підпис) **Мельник О.В.** (прізвище, ініціали)

7. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти — (підпис) **Смовж А.А.** (прізвище, ініціали

ННІ економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Смовж Ангеліна Андріївна

Курс/група _____ММБ-20-1_____

Тема кваліфікаційної роботи:

Заходи нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі.

П. І. Б. наукового керівника

Мельник Олена Володимирівна

Дата захисту:

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 84,40%
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилання, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 15,60%, цитат 3,35%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі М. Іщук

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
студентки 4 курсу (спеціальність 073 Менеджмент)
кафедри митної справи та товарознавства
Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету
СМОВЖ АНГЕЛІНИ АНДРІЇВНИ
на тему «Заходи нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі»

Актуальність теми. Тема нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі є надзвичайно актуальною в сучасних умовах глобалізації. Це пов'язано з тим, що нетарифні заходи стають все більш важливим інструментом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, поряд з традиційними методами, такими як мита.

Наукова новизна. Науково-практична значимість отриманих результатів полягає у вдосконаленні заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі та Україні. Смовж А. А. у своїй роботі дає чітке визначення нетарифних заходів, класифікує їх за різними підходами, аналізує їх вплив на світову торгівлю та проводить оцінку їх ефективності.

Обгрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України. Рекомендації та пропозиції, сформульовані на підставі аналізу даних, сприятимуть покращенню заходів нетарифного регулювання , що в свою чергу дасть змогу максимізувати свої вигоди від міжнародної торгівлі та захистити свої інтереси на світовому ринку як підприємствам так і державі в цілому.

Наявність недоліків. Недоліки у кваліфікаційній роботі відсутні, адже вона виконана на високому рівні.

Загальний висновок і оцінка роботи. Кваліфікаційна робота викладена на актуальну тему, її зміст викладений на достатньому теоретичному рівні. Назви розділів відповідають основним завданням дослідження, а також мають чітку та логічну послідовність.

Кваліфікаційна робота рекомендується до захисту та заслуговує позитивної оцінки за умов успішного захисту.

Рецензент, к.т.н., доцент, доцент кафедри товарознавства та митної справи Державного торговельно-економічного університету Володимир КОМАХА

ВІДДІЛ КАДРІВ
Підпис Комаха В. засвідчую
Начальник відділу кадрів

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)

Актуальність теми заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі , яку обрала Смовж Ангеліна Андріївна не викликає сумнівів. У сучасному світі міжнародна торгівля відіграє ключову роль у розвитку світової економіки, а її регулювання за допомогою нетарифних заходів є важливим для захисту внутрішніх ринків країн. Дослідження особливостей застосування нетарифних інструментів, їх впливу на товарообмін та розробка шляхів удосконалення системи нетарифного регулювання є актуальним науково-практичним завданням.

Слід відзначити комплексний характер дослідження та логічну структуру кваліфікаційної роботи.

Перший розділ розкриває теоретичні основи нетарифного регулювання, його сутність, принципи та класифікацію заходів.

Другий розділ присвячений аналізу нетарифних заходів та оцінці їх ефективності.

У третьому розділі запропоновані шляхи вдосконалення системи нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі.

Позитивним моментом роботи є ґрунтовний огляд нормативних джерел з обраної тематики та використання різних методів дослідження. Робота демонструє вміння Смовж А.А. працювати з аналітичними матеріалами та статистичними даними.

Особливої уваги заслуговують розрахунки індексів частоти застосування нетарифних заходів, індексів покриття торгівлі та впливу на ціни, які дали змогу кількісно оцінити ефективність регулювання та ступінь протекціонізму в міжнародній торгівлі.

Загалом, кваліфікаційна робота є самостійним, завершеним, змістовним дослідженням актуальної наукової проблеми, що має теоретичну і практичну цінність. Робота відповідає вимогам, які висуваються до кваліфікаційних робіт бакалавра, а її автор заслуговує присвоєння відповідного ступеня вищої освіти.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

_____ _____

(підпис) (дата)

(Мельник Олена Володимирівна)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти

Смовж Ангеліни Андріївни

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від 29.05.2024 № 13, та допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри А. Зубрицький

АНОТАЦІЯ

Заходи нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних основ нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі, аналіз його сучасного стану та шляхи його вдосконалення.

Завданнями роботи є вивчення теоретичних основ нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі; дослідження сутності, принципів та класифікації заходів нетарифного регулювання; аналіз основних методичних підходів до оцінки впливу заходів нетарифного регулювання; оцінка ефективності застосування нетарифних методів регулювання; дослідження шляхів удосконалення нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні положення та практичні рекомендації з удосконалення організаційно-економічного механізму нетарифного регулювання в міжнародної торгівлі.

Об'єктом дослідження – нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

База дослідження - нормативно-правові документи з питань фіскальної політики, Державної митної служби України, фахова література, інформаційно-аналітичні та електронні джерела.

За результатами дослідження було сформульовано висновки та запропоновані шляхи вдосконалення заходів нетарифного регулювання.

Запропоновані обґрунтовані у роботі напрями вдосконалення використання заходів нетарифного регулювання у міжнародній торгівлі, можуть бути використані на практиці різними державами та Україною для покращення ефективності таких заходів.

Кваліфікаційна робота містить 67 сторінок, 5 рисунків, 6 таблиць, 9 формул, 1 додаток. Список використаних джерел містить 39 найменувань.

Ключові слова: міжнародна торгівля, заходи нетарифного регулювання.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

ів роботи
актично
.10.2023
.10.2023
.11.2023
.02.2024
.03.2024
.04.2024
.04.2024
.05.2024
.05.2024
.05.2024
.05.2024
.06.2024
3. 06. 2024

к О.В.
ініціали)

к О.В.
ініціали)

А.А.
ініціали

ABSTRACT

Non-tariff measures in international trade

The purpose of the thesis is to study the theoretical foundations of non-ta regulation in international trade, analyse its current state and ways to improve it.

The objectives of the work are to study the theoretical foundations of non-ta regulation in international trade; to study the essence, principles and classificat of non-tariff regulation measures; to analyse the main methodological approache assessing the impact of non-tariff regulation measures; to assess the effectiveness non-tariff regulation methods; to study ways to improve non-tariff regulation international trade.

The subject of the study is theoretical, methodological provisions and practi recommendations for improving the organisational and economic mechanism non-tariff regulation in international trade.

The object of the study is non-tariff regulation of foreign economic activity

The basis of the study is regulatory documents on fiscal policy, the St Customs Service of Ukraine, professional literature, information and analytical a electronic sources.

Based on the results of the study, conclusions are drawn and ways to impr non-tariff regulation measures are proposed.

The proposed directions for improving the use of non-tariff regulation measu in international trade, which are substantiated in the work, can be used in prac by various states and Ukraine to improve the effectiveness of such measures.

The qualification work contains 67 pages, 5 figures, 6 tables, 9 formula appendix. The list of references includes 39 titles.

Keywords: international trade, non-tariff regulation measures.

Year of qualification work 2024.

Year of thesis defence 2024.

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП …… 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ……. 9

1.1. Історичні основи та глобальні тенденції розвитку міжнародної торгівлі……... 9

1.2. Сутність, принципи та класифікація заходів нетарифного регулювання…….. 24

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ…… 32

2.1. Аналіз основних методичних підходів до оцінки впливу заходів нетарифного регулювання……... 32

2.2. Оцінка ефективності заходів нетарифного регулювання ……. 42

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ……... 49

ВИСНОВКИ……. 56

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 58

ДОДАТКИ…… 63

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі міжнародна торгівля відіграє ключову роль у розвитку світової економіки. Її регулювання здійснюється за допомогою різноманітних інструментів, які поділяються на дві групи: тарифні та нетарифні. Тарифні методи регулювання передбачають застосування митних зборів, а нетарифні - широкий спектр інших заходів, спрямованих на стимулювання або обмеження імпорту та експорту товарів і послуг. Ці методи стають все більш досконалими та різноманітними, що робить їх важливим фактором, який необхідно враховувати при веденні зовнішньоекономічної діяльності.

Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності на сучасному етапі, в період бурхливого розвитку торгівлі, високої конкуренції та боротьби за ринки збуту, є досить важливим аспектом у захисті внутрішніх ринків.

Проблеми нетарифного регулювання міжнародної торгівлі стали предметом широких досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як: І. Бережнюк, О. Гребельник, А. Дірдорф, Д. Деремер, Г. Дугінець, А. Кувахара, А. Кірєєв, С. Лайрд, К. Маскус, Т. Мельник, Н. Науменко, А.Осика, Т. Оцукі, Л. Пісьмаченко, Ф. Рут, А.Румянцев, Н.Ткаченко, Р. Файнберг, М. Феррантіно, Р. Штайгер, Р. Штерн та багатьох інших.

Хоч праці цих та інших науковців внесли вагомий внесок у теорію дослідження нетарифних інструментів регулювання міжнародної торгівлі, однак питання розкриття сутності та визначення векторів розвитку сучасного нетарифного регулювання товарообміну в системи світової торгівлі, виявлення загальних закономірностей і особливостей застосування нетарифних заходів, потребують подальшого вивчення та вирішення, обґрунтування основних напрямків удосконалення системи нетарифного регулювання у міжнародній торгівлі , що створить передумови для

ефективного захисту не тільки зарубіжних але й вітчизняних виробників сировини, а також буде сприяти гармонійну та ефективному включенні більшості країн у світову торговельну систему та підвищення їх конкурентоспроможності на світових ринках сировини.

Мета кваліфікаційної роботи. Дослідити теоретичні основи нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі, проаналізувати його сучасний стан та шляхи його вдосконалення.

Виходячи з мети дослідження, поставлені слідуючі завдання:

- вивчити теоретичні основи нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі;

- дослідити сутність, принципи та класифікацію заходів нетарифного регулювання;

- проаналізувати основні методичні підходи до оцінки впливу заходів нетарифного регулювання;

- оцінити ефективність застосування нетарифних методів регулювання;

- дослідити шляхи вдосконалення нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі.

Об’єкт дослідження – нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні положення та практичні рекомендації з удосконалення організаційно-економічного механізму нетарифного регулювання в міжнародної торгівлі.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою роботи є комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження в економічній науці: структурний аналіз системи (для розробки понятійного апарату); логічний аналіз та узагальнення (визначити основні підходи до класифікації заходів нетарифного регулювання); порівняльний аналіз та експертна оцінка (для виявлення тенденцій застосування заходів нетарифного регулювання у сфері зовнішньої торгівлі); економіко-

статистичний аналіз (для оцінки впливу нетарифних заходів зовнішньої торгівлі на структуру національної економіки України)

База дослідження. Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові документи з питань фіскальної політики, матеріали Президента України, Верховної Ради України, Державної митної служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, фахова література, інформаційно-аналітичні та електронні джерела.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

1.1. Історичні основи та глобальні тенденції розвитку міжнародної торгівлі.

«Наразі однією з основних рушійних сил економічного розвитку виступає міжнародна торгівля, яка є сферою міжнародних економічних відносин і являє собою сукупність зовнішньої торгівлі товарами, послугами, продукцією інтелектуальної праці всіх країн світу. Сьогодні вона становить 80% усіх міжнародних відносин. Для окремої країни участь у міжнародній торгівлі набуває форми зовнішньої торгівлі, тобто це торгівля однієї країни з іншими країнами світу, яка складається з двох зустрічних потоків товарів та послуг: оплачуваного вивезення (експорту) та ввезення (імпорту)» [18, с.12].

Міжнародна торгівля – це торгівля між резидентами різних країн, якими можуть виступати фізичні та юридичні особи, фірми, ТНК, некомерційні організації тощо. Вона передбачає добровільний обмін товарами, послугами, продукцією інтелектуальної праці між сторонами торговельної угоди. Оскільки такий обмін добровільний - обидві сторони угоди повинні бути впевненими, у отриманні вигоди, в протилежному випадку угода не буде укладена. Міжнародна торгівля є характерною рисою існування світового ринку, який являє собою сферу товарно-грошових відносин між країнами, що ґрунтуються на міжнародному поділі праці та інших чинниках виробництва. Товар, який знаходиться на світовому ринку в фазі обміну, виконує інформаційну функцію, оскільки повідомлює про середні величини сукупного попиту та пропозиції. Через це країни мають змогу оцінювати та адаптувати параметри своєї продукції та виробництва (тобто що, скільки, для кого слід виробляти) відповідно до вимог світового ринку [8, с.8] .

Зародження міжнародної тогрівлі почалось ще в стародавню епоху з появою товарів та послуг якими було взаємовигідно обмінюватись державам. Наразі можна виокремити п’ять етапи розвитку міжнародної торгівлі

(рис.1.1).

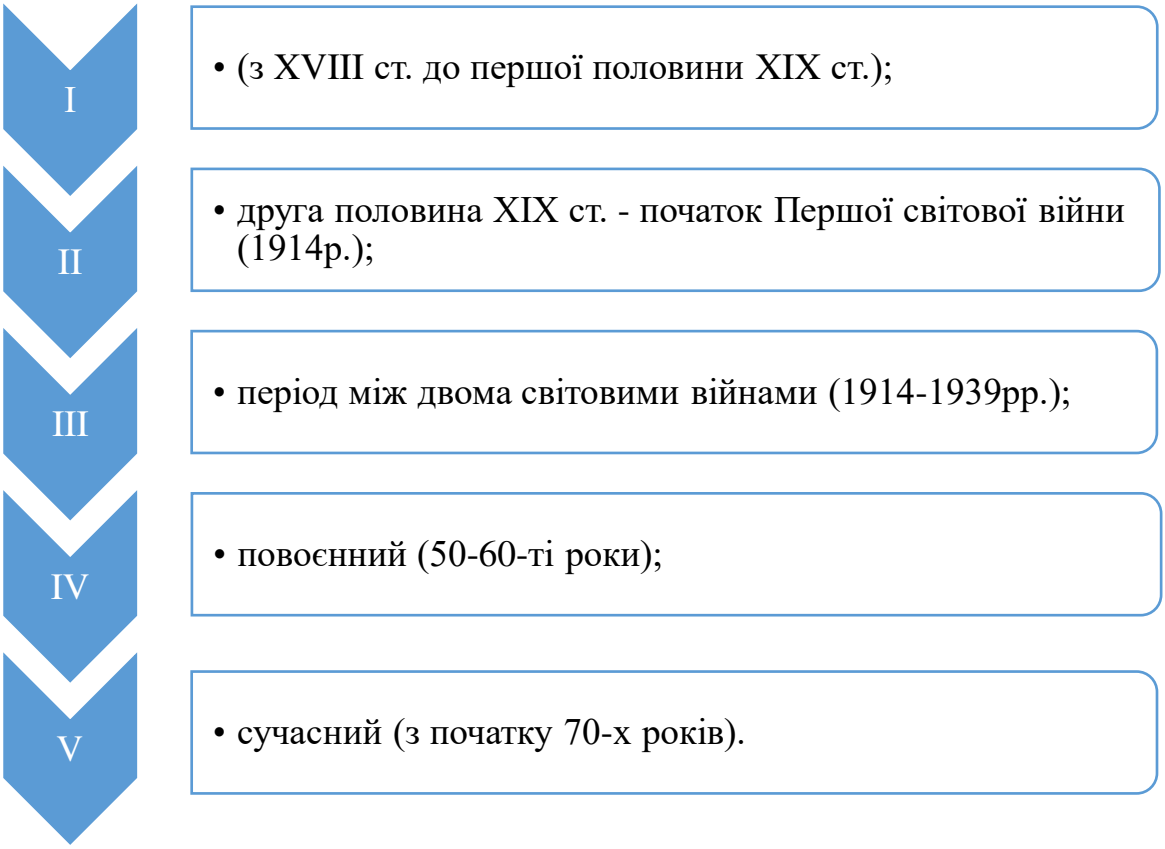

Рис.1.1. Етапи розвитку міжнародної торгівлі

Джерело: Складенно автором на основі [11].

Першому етапу характерні промислові революції, які замінили мануфактурне виробництво великою машинною індустрією в усіх розвинутих країнах. Важка промисловість фактично сформувала світовий ринок і одночасно різко посилила свою залежність від нього. У цей період міжнародна торгівля розвивалась дуже швидкими темпами, чому сприяли такі середовищні чинники:

- Залучення нових регіонів: До світового товарообміну активно втягувалися нові регіони, розширюючи географію торгівлі.

- Прогрес у транспорті: Зростання загального тоннажу суден, заміна вітрильників пароплавами, відкриття Суецького каналу (що з'єднав Азію з Європою) та інші інновації суттєво покращили транспортну логістику.

- Революція в комунікаціях: Винахід електричного телеграфу та прокладання трансатлантичного кабелю в 1866 році значно полегшили

зв'язок між Америкою та Європою, що сприяло координації та розвитку торговельних відносин.

Характерні риси першого етапу:

- Швидкі темпи зростання: Світовий товарооборот зростав значно швидше, ніж промислове виробництво в цілому, підкреслюючи важливість зовнішньої торгівлі для країн.

- Домінування Великобританії: Ця країна відігравала ключову роль на світовому ринку, володіючи 25% часткою в обсязі світової торгівлі. Жодній іншій країні в історії не вдалося досягти такої домінантної позиції.

- Експортна орієнтація: Вивезення товарів, тобто експорт, було пріоритетним напрямком для країн в цей період.

- Зародження фритредерства: Ця політика, що пропагує вільну торгівлю та мінімальне державне втручання, набула поширення, з Великобританією як її головним прихильником.

- Протекціонізм: Деякі країни, такі як США та країни Західної Європи, застосовували протекціоністські заходи, щоб захистити свою національну економіку від конкуренції з боку сильнішої промисловості Великобританії.

Цей етап розвитку міжнародної торгівлі заклав фундамент для подальшої глобалізації та взаємопов'язаності світових економік.

Другий етап характеризується такими основними середовищними чинниками:

- науково-технічний прогрес у виробництві товарів, який забезпечив зниження ваги одиниці товару, підвищення якості збереження продукції під час транспортування (консервування, заморожування);

- подальше вдосконалення транспортних шляхів (збільшення до 1900 р. загальної довжини залізничних шляхів майже в 100 разів порівняно з 1840 р.;

- завершення будівництва Панамського каналу, що з'єднав найкоротшим шляхом Атлантичний і Тихий океани) та суттєве вдосконалення якісних характеристик транспортних засобів (збільшення місткості, розширення

номенклатури: поява спеціалізованих транспортних засобів для транспортування специфічних товарів, збільшення швидкості пересування).

Основною особливістю розвитку міжнародної торгівлі в даний період стає вивезення капіталу, що забезпечував як збільшення експорту товарів, так і захоплення вигідних ринків збуту та джерел сировини. За допомогою експорту капіталу фірми займали ключові позиції в господарстві тих країн, куди вивозився капітал, особливо якщо це були менш розвинуті країни, таким чином забезпечуючи собі отримання високих прибутків. Формуються транснаціональні корпорації, міжнародних монополій.

Не менш важливою особливістю цього періоду, є динамічніше зростання товарообороту світової торгівлі. Вже у 1880р. він збільшився в 5 разів порівняно із 1850 р., а порівняно з 1800 р. - у 10 разів. Відбуваються суттєві зміни в співвідношенні сил на світовому ринку.

Наступною особливістю розвитку міжнародної торгівлі в цей період є також те, що переважна частина світового товарообороту припадала на взаємний товарооборот між невеликою кількістю індустріальне розвинутих країн, жителі яких становили незначну частину населення земної кулі. Так, незадовго до Першої світової війни 11 найбільш розвинутих країн (Великобританія, Німеччина, Франція, США, Італія, Японія, Бельгія, Нідерланди, Швеція. Швейцарія, Канада) забезпечували понад 55% світового експорту, в той час як їх населення становило лише 20% світового.

За останнє десятиріччя (1904-1914 рр.) темпи зростання світової торгівлі уповільнилися, що пояснюється особливостями регулювання зовнішньої торгівлі країн, а саме: посиленням протекціоністських тенденцій, зумовлених зростаючим впливом монополій на зовнішньоекономічну політику своїх держав. При цьому характер протекціонізму змінюється - із захисного він перетворюється на наступальний, тобто такий, що охороняє від іноземної конкуренції не слабкі галузі національної економіки, а найбільш розвинуті та високомонополізовані.

Третій етап, який прозвали "мертвим", або "чорним" періодом у розвитку міжнародної торгівлі. Чверть сторіччя (1914- 1939рр.), що тривав цей етап, позначені подіями Першої світової війни та її руйнівними наслідками для економік європейських країн, економічними кризами 1920-1921 рр. та 1929-1933 рр., початком формування двох світових систем господарства.

Основні особливості і риси цього етапу :

- довготермінове і глибоке порушення міжнародних торговельно-економічних зв'язків, зумовлених наслідками світової війни та революції в росії;

- значне скорочення світового товарообороту як наслідок загальних несприятливих економічних і політичних умов, що призвело до падіння фізичного обсягу торгівлі, та зниження світових цін (середньорічний приріст обсягів виробництва індустріальне розвинутих країн становив приблизно 2%, що вдвічі менше, ніж у 1889- 1913 рр.; у 1937 р. обсяг світової торгівлі був у 2 рази нижчим за передкризовий 1929р.; на початку Другої світової війни експорт був майже у 1,5 рази меншим, ніж у 1913 р.);

- незмінність товарної структури світового товарообороту (основними товарами залишились сировина, продовольство та паливо, частка яких сягала 60% світового експорту);

Ускладненню міжнародної торгівлі сприяли також особливості Державного регулювання, а саме: посилення митного протекціонізму та розпад існуючої міжнародної валютної системи, що призвело до виникнення окремих валютних блоків.

«Валютні блоки являли собою валютні угруповання країн, що створювались для забезпечення валютно-економічного пріоритету тієї країни, яка очолювала цей блок, шляхом прикріплення валют країн-учасниць до її "люти. Так, у 1931 р. стерлінговий блок на чолі з Великобританією об'єднав практично всі країни цієї імперії та ряд держав, тісно пов'язаних з

нею економічно (Єгипет, Ірак, Португалія). Пізніше до нього приєдналась Швеція, Норвегія, Данія, Японія, а згодом - Німеччина та Іран. Всього до блоку входило 22 країни. Курс національних валют країн-учасниць перебував у залежності від фунта стерлінгів, а стосовно долара і валют країн, що не входили до блоку, та встановлювався у відповідності з курсом фунта до долара та цих валют. Стерлінговий блок у цей період мав найбільший вплив» [11].

У 1933р. був створений доларовий блок до якого увійшли США, країни Центральної та Південної Америки. У тому ж 1933 році золотий блок був сформований із Франції, Нідерландів, Швейцарії, Італії, Чехословаччини, Польщі, який розпався у 1936 р. внаслідок введення країнами валютних обмежень та фактичної відмови від золотого стандарту під тиском кризових процесів [9, с.14].

Всередині блоків обмін валютою був вільним, але поза ними діяли обмеження на обмін валют, що врешті-решт призвело до скорочення обсягів міжнародної торгівлі. Комерційні торговельні зв'язки дедалі частіше замінялися кліринговими угодами. Внаслідок цього обсяг міжнародного товарообороту в 1933 р, скоротився порівняно навіть з 1929 р. у 2,8 рази.

Введення Великобританією в 1932 році системи пільг (преференцій) негативно вплинуло на міжнародну торгівлю, стимулюючи її згортання. Ця система ґрунтувалася на принципі надання однією країною або групою країн особливих пільгових (преференційних) мит на товари, недоступних для інших країн.

Основні наслідки введення системи пільг:

- Стимулювання торгівлі в межах груп країн*:* Великобританія та інші країни, що використовували цю систему, отримували доступ до дешевої сировини та продовольства з економічно залежних країн.

- Дискримінація інших країн: Ця система ставила країни, які не входили до групи з пільгами, у невигідне становище, обмежуючи їх доступ до ринків та ускладнюючи конкуренцію.

- Зростання протекціонізму: Введення преференційних мит посилювало протекціоністські тенденції, стимулюючи країни до створення бар'єрів для торгівлі ззовні.

- Згортання міжнародної торгівлі: Ці фактори призвели до загального згортання міжнародної торгівлі, негативно впливаючи на світову економіку.

Важливо зазначити що система пільг використовувалась в основному в рамках валютних блоків, де країни-члени намагались стимулювати торгівлю між собою. Ця система мала суперечливий характер, адже з одного боку вона стимулювала торгівлю в межах груп країн, а з іншого - вела до дискримінації інших країн та згортання міжнародної торгівлі в цілому.

Четвертий етап - повоєнний, етап розвитку міжнародної торгівлі, відомий ще як "золотого" - саме в цей період було досягнуто 7% щорічного приросту світового експорту. В цей період міжнародна торгівля розвивалась під впливом таких середовищних чинників:

- посилення двох світових систем господарства - капіталістичної та соціалістичної; у 1947 р. було створено Раду економічної взаємодопомоги (РЕВ), яка об'єднала такі соціалістичні країни: Радянський Союз (у складі 15 республік), Болгарія, Угорщина, Німецька Демократична Республіка, Польща, Румунія, Чехословаччина;

- розпад колоніальної системи, який почався після Другої світової війни: за ЗО повоєнних років політичну незалежність завоювали більше ніж 100 колишніх колоній і напівколоній, а повна ліквідація колоніальної системи закінчилась у середині 70-х років падінням останньої і найстарішої португальської колоніальної імперії;

- початок формування регіональних економічних інтеграційних угруповань:

Рада економічної взаємодопомоги - міжурядова економічна організація соціалістичних країн Європи, 1947р.;

Бенілюкс - економічний союз Бельгії, Нідерландів та Люксембургу, 1958 р.;

Європейська Асоціація вільної торгівлі - торговельний блок семи західноєвропейських країн (Австрія, Великобританія, Данія, Норвегія, Португалія, Швейцарія та Швеція), 1956 р.;

Європейська економічна спільнота (ЄЕС) - державне об'єднання шести європейських держав (Федеративна Республіка Німеччина, Франція, Італія, Нідерланди, Бельгія, Люксембург), створене з метою формування спільного ринку шляхом ліквідації митних тарифів і проведення спільних заходів в економічній та соціальній сферах).

Даний етап відзначився достатньо високими темпами приросту світового товарообороту і швидше, ніж після Першої світової війни, відновлення як національних економік, так і зовнішньоекономічних зв'язків. Для прикладу, за 20 років, починаючи з 1950 р., обсяг світового експорту збільшився майже в 5 разів, а в індустріальне розвинутих країнах - у 7,5 рази [11].

П’ятий етап. Сучасний, етап розвитку міжнародної торгівлі вже сьогодні можна поділити на два періоди:

- Конкуренції двох світових систем господарства - капіталістичної та соціалістичної (до початку 90-х років);
- Глобалізації світової економіки (з початку 90-х років).

Кожному із зазначених вище п'яти етапів розвитку міжнародної торгівлі притаманні:

- певні середовищні чинники розвитку;

-особливості, що відтворюють рівень інтернаціоналізації виробництва і роль міжнародної торгівлі у розвитку національних господарств;

- пріоритетні методи регулювання зовнішньої торгівлі більшості країн світу.

З другої половини XX століття міжнародна торгівля демонструє нерівномірну динаміку, що призвело до зміни співвідношення сил на світовому ринку.

США, які раніше домінували, втратили частину своїх позицій. Їх місце похитнули Німеччина та інші західноєвропейські країни, експорт яких значно зріс.

Японія в 80-х роках зробила значний ривок у сфері міжнародної торгівлі, ставши одним з лідерів за факторами конкурентноздатності. До неї приєдналися "нові індустріальні країни" Азії - Сінгапур, Гонконг, Тайвань. Однак до середини 90-х років США знову повернули собі лідируючі позиції у світі по конкурентноздатності. За ними впритул йдуть Сінгапур, Гонконг та Японія.

Розвинуті країни все ще залишаються постачальниками сировини, продовольства та простих виробів готової продукції на світовий ринок. Темпи росту торгівлі сировиною значно відстають від загальних темпів росту світової торгівлі. Це обумовлено виробництвом замінників сировини, більш ощадливим її використанням та поглибленням її переробки.

На сьогодні промислово розвинені країни практично цілком захопили ринок наукомісткої продукції.

Деякі країни, що розвиваються, насамперед "нові індустріальні країни", зуміли суттєво реструктуризувати свій експорт, збільшивши в ньому частку готової продукції, промислових виробів, машин і устаткування. Частка промислового експорту країн, що розвиваються, у загальному світовому обсязі на початку 90-х років склала 16,3% [11].

Важливо зазначити що динаміка міжнародної торгівлі впливає на геополітичну та економічну ситуацію в світі внаслідок чого країни постійно конкурують за лідерські позиції на світовому ринку.

Світова економіка в умовах глобалізації стає єдиним ринком і виробничою зоною з національними та регіональними секторами, а не простою сукупністю національних економік, що розгортають взаємне економічне співробітництво. Ринок послуг значною мірою є динамізатором світового виробництва, науково-технічного прогресу та всієї системи

міжнародних відносин, які формуються під впливом сучасних інформаційно-технологічних та глобалізаційних тенденцій. Як результат міжнародна торгівля послугами розвивається більш швидкими темпами, ніж зовнішня торгівля загалом, під впливом розвитку комп'ютеризації, інформаційних технологій, лібералізації ринку фінансових і страхових послуг тощо, що потребує постійного моніторингу світового ринку послуг [10, с. 41– 47].

Надання послуг є найбільш динамічною статтею зовнішньої торгівлі. Все більша кількість видів послуг стає ринковим товаром і реєструється на рахунках поточних операцій платіжного балансу країни. Експорт послуг складає приблизно 1,5 трлн. дол. США або понад 20 % всієї світової торгівлі. При цьому торгівля комерційними послугами постійно зростає. Зростання торгівлі послугами обумовлене такими факторами: - відбуваються революційно технічні зміни; - підвищуються темпи розвитку технологічних програм в галузі телекомунікації та інформації; - збільшується попит на фінансові, страхові, банківські послуги. Близько 75 % обсягу послуг експортується розвинутими країнами, 24 % – країнами, що розвиваються та країнами з перехідною економікою і 1 % – міжнародними організаціями. Якщо розглянути більш детально торгівлю послугами за країнами, то можна виокремити явних лідерів [20].

Стосовно експорту послуг у США торгівля сфокусована більшою мірою на бізнес-послугах, туризмі, та некласифікованих послугах. У Великій Британії спостерігається загальна тенденція спаду торгівлі послугами і переважає експорт бізнес-послуг та некласифікованих послуг. Німеччина теж знижує обсяги експорту послуг, в якому домінують транспорт, некласифіковані послуги, а також бізнес-послуги. У Китаї спостерігаєтьсяся постійно зростаючий обсяг експорту послуг. Обсяг експорту послуг Франції на даному етапі зменшується, найбільша питома вага належить туристичним та некласифікованим послугам. У Японії сума всіх експортних послуг залишається майже сталою. Більшість з них це не класифіковані та бізнес послуги. Іспанія має тенденцію до спаду обсягів експорту послуг. Більшість

припадає на туризм. Індія намагається відновити та випередити свої досягнення у минулі роки. Здебільшого це комп’ютерні та інформаційні послуги.

Простежується загальна тенденція спаду обсягів експорту провідних експортерів послуг на світовому ринку через певні ураження секторів світовою кризою.

Що стосується імпорту послуг- лідируюча позиція знову належить США, які імпортують здебільшого некласифіковані, транспортні та туристичні послуги. У Німеччині в імпорті переважають туристичні та некласифіковані послуги. Китай збільшує поступово обсяг імпорту послуг. Питома вага належить некласифікованим, туристичним та транспортним послугам. Велика Британія значно зменшила обсяги імпорту послуг і більшість припадає на бізнес-послуги та некласифіковані послуги. У Японії після відчутного спаду у минулі роки спостерігається зріст імпорту послуг. Основну питому вагу складають транспортні та некласифіковані послуги. Кількість імпортованих послуг Італії поступово знижується. Здебільшого імпортуються бізнес-послуги та некласифіковані послуги [17].

Країни, що розвиваються, на ринку послуг пропонують послуги з тих секторів, у яких є потенціал експортної торгівлі. Їхній імпорт послуг постійно зростає, оскільки продуктивність промисловості тісно пов'язана з допустимими і недорогими фінансовими та інформаційними послугами.

Десятку країн-лідерів у сфері комерційних послуг, на сьогодні очолюють країни Європейського Союзу та США, що разом займають понад 70% світових обсягів експорту та імпорту. У сфері комунікаційних послуг до них приєднуються такі експортери як Кувейт та Індія, та імпортери – Канада та Китай; у сфері будівельних послуг – Японія, Китай ; страхових послуг – Канада, 89 Мексика та Швейцарія; фінансових послуг – Швейцарія, Японія, Китай; приватних, культурних та рекреаційних – Канада, Туреччина, Індія; комп'ютерних та інформаційних – Індія, Китай та Японія; роялті та

ліцензійних послуг – Японія, Швейцарія та Канада; у сфері інших бізнес-послуг – Китай, Японія та Корея [21].

Перетворення послуг в складовий елемент внутрішньо виробничої міжнародної діяльності поставило на порядок денний питання про необхідність регулювання ринку послуг на міжнародному, регіональному та галузевому рівнях. Основу міжнародного механізму регулювання послуг має забезпечувати дієвість принципів зазначених в (рис.1.2.).

Рис. 1.2. Принципи забезпечення яких становить основу міжнародного механізму регулювання послуг

Джерело: складено автором на основі [17, с.89]

Суттєву роль наразі відіграють двосторонні угоди як галузеві так і торгово-економічні, в яких розглядаються окремі аспекти торгівлі послугами і капіталовкладень у цю сферу. Іншою формою є багатостороннє

регулювання торгівлі послугами в рамках міжнародних організацій. Підготовкою угод з цих питань займаються спеціалізовані міжурядові організації, наприклад ІКАО (Організація міжнародної цивільної авіації), ІМО (Міжнародна морська організація), ВОТ (Всесвітня організація з туризму) та ін. Усе більш важливе місце питанням регулювання ринку послуг відводиться у роботі такої найвідомішої організації, як ООН і спеціалізованих структурних підрозділів, що входять до її складу, таких як ЕКОСОР (Економічна і соціальна рада), ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі і розвитку), ЮНСІТРАЛ (Комісія ООН з прав Міжнародної торгівлі) та ін. [13, с. 117-121].

Найбільш потужною і широкою за системою глобального регулювання торгівлі послугами є ГАТС/СОТ (Генеральна угода з торгівлі послугами в рамках Світової організації торгівлі). Глобальний рівень регулювання міжнародної торгівлі послугами містить широкий спектр принципів, правил, міжнародних договорів та угод, що розробляються різноманітними міжнародними організаціями [10, с. 43-45].

Багатосторонні відносини на ринку послуг регулюються угодами в межах міжнародних організацій ГАТТ/СОТ, ЮНКТАД та спеціалізованих міжурядових організацій, таких як ІКАО, ВТО та інших.

ГАТС заохочує країн-учасниць укладати двосторонні та багатосторонні угоди щодо взаємного визнання кваліфікацій, необхідних для отримання документів, що підтверджують право на надання послуг. Головними завданнями СОТ є: лібералізація міжнародної торгівлі шляхом її регулювання переважними тарифними методами при послідовному скороченні рівня імпортного мита, усуненні кількісних та інших нетарифних бар'єрів у торгівлі, а також підтримка справедливої конкуренції в національному та міжнародному економічному просторі.

Розвиток ефективної індустрії послуг наразі є пріоритетним для багатьох країн. Третинний сектор відставав у своєму розвитку від вторинного сектору економіки країн, що розвиваються. Ці країни надалі можуть скористатися

вигодами від співпраці з іноземними постачальниками послуг. Лібералізаційні заходи сприяють зростанню торгівлі послугами між країнами, що розвиваються. Спільні підприємства, утворені юридичними або фізичними особами цих країн, можуть успішно конкурувати з фірмами економічно розвинених країн, особливо у наданні послуг країнам, що розвиваються [17, с. 90].

Вагомою складовою міжнародних торговельних відносин, що останнім часом набуває все більшого значення, виступає світовий ринок послуг. Це зумовлено, по-перше, бурхливим розвитком сфери послуг у економічно-розвинутих країнах світу. Тут частка сфери послуг у ВВП досягає 70% і більше. По-друге, прискорене зростання міжнародної торгівлі послугами зумовлене інтенсифікацією інтеграційних та глобалізаційних процесів у світовому господарстві. По-третє, необхідно відмітити надзвичайно широку диверсифікацію послуг на міжнародному рівні, які все більше впливають на розвиток всіх галузей і сфер національного та інтернаціонального виробництва. Як наслідок дії чинників зазначених раніше - стрімке зростання темпів торгівлі послугами на світовому ринку. Зараз на них припадає більше п'ятої частини світових експортно-імпортних операцій [22, с.90-91].

Розширення міжнародної торгівлі послугами та диверсифікація світового ринку послуг посилюють потребу розвивати відповідні механізми регулювання та сприяти їх адаптації до сучасної специфіки цієї сфери міжнародної економічної діяльності шляхом розробки заходів на різних рівнях як зусиллями окремих урядів, так і в міжнародному масштабі.

.

1.2. Сутність, принципи та класифікація заходів нетарифного регулювання.

Наразі збільшення учасників міжнародних торговельно-економічних відносин, поява нових форм та методів торгівлі, її ускладнення та динамізація, призвели до формування сучасної системи регулювання міжнародної торгівлі як сукупності інструментів та механізмів впливу на правила проведення торговельних операцій, динаміку та структуру товарних потоків, що застосовуються різними суб'єктами міжнародних торговельноекономічних відносин. У сучасній системі регулювання міжнародної торгівлі виокремлюють п'ять рівнів, яким притаманні певні механізми та інструменти впливу на темпи, пропорції та структури (товарну та регіональну) світової торгівлі (рис. 1.3).

«На кожному рівні регулювання міжнародної торгівлі здійснюється за допомогою тарифних і нетарифних заходів. В залежності від масштабів втручання держави в міжнародну торгівлю розрізняють протекціоністську та ліберальну політики» [1].

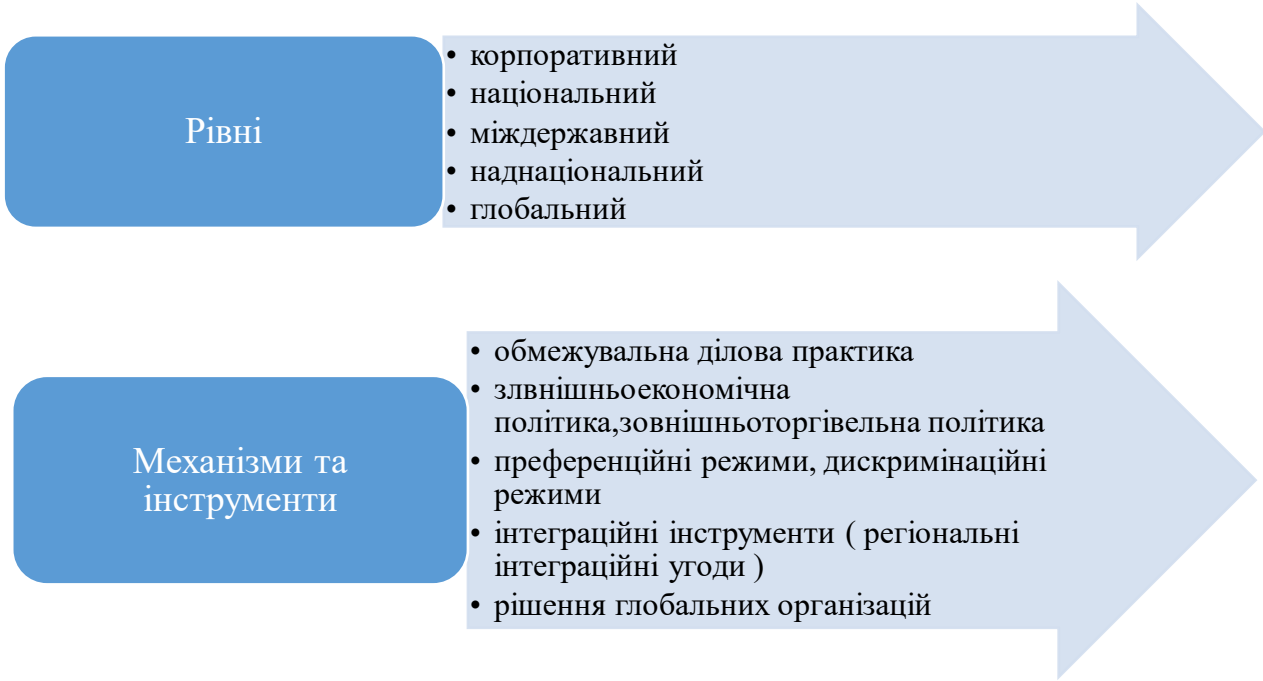

Рис. 1.3. Система регулювання міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором на основі [1].

Існує декілька форм протекціонізму, які в свою чергу систематизуються за певними ознаками . Вибір конкретної форми протекціонізму залежить від завдань уряду і може здійснюватись з або без орієнтації на структурні зрушення у світовій торгівлі та глобальній економіці. Така політика, якщо вона не має тимчасового характеру, буде поглиблювати технічне й технологічне відставання, сприятиме послабленню абсолютних і відносних переваг країни, зниженню міжнародної конкурентоспроможності як окремих товарів, галузей, так і всього національного господарства.

На практиці торгова політика є поєднанням елементів протекціонізму та вільної торгівлі. Водночас важливо зазначити, що протекціонізм завжди має національний характер, тоді як політика лібералізації торгівлі часто є результатом взаємних домовленостей між державами на двосторонній, багатосторонній чи глобальній основі. Оскільки кожна країна зацікавлена в доступі на зовнішні ринки для своїх товарів, капіталу та послуг, обмеження часто знімаються в результаті взаємних поступок.

Сучасна торговельна політика держав відрізняється розвитком і протиборством двох тенденцій: протекціонізму і лібералізації. Кожен з цих напрямів переважає в певні періоди розвитку міжнародної торгівлі [17, с. 13].

«Нетарифні заходи – це широка категорія заходів регуляторної політики, до яких відносять різноманітні інструменти (від вимог стосовно безпечності та процесу виробництва товарів до конкурентної, екологічної та інших політик, спрямованих на охорону здоров’я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів і послуг, ін.) і які мають вплив на міжнародну торгівлю, зокрема, на обсяги та структуру торгівлі . Вони включають заходи, що застосовуються при переміщенні товарів через митний кордон, так і заходи внутрішньої політики» [2, с.10].

У сучасній економічній літературі найбільш вживаною класифікацією нетарифних заходів є класифікація за характером впливу, тобто нетарифні

заходи поділяються на дві групи: заходи економічного характеру (антидемпінгові заходи, податки, валютно-фінансові заходи); та адміністративні заходи (заборона імпорту, кількісні обмеження, ліцензії, «добровільні» обмеження експорту).

Отже, сьогодні зовнішньоторговельна політика країн представлена великою кількістю та великою різноманітністю нетарифних методів та інструментів регулювання, які класифікуються за різними ознаками (таб.1.1.).

Таблиця 1.1

Класифікація нетарифних заходів

Класифікація нетарифних заходів	
За безпосередністю впливу	-Нетарифні заходи прямого впливу; -Нетарифні заходи опосередкованого впливу.
За рівнем юридичного забезпечення	-Формальні нетарифні заходи; -Неформальні нетарифні заходи.
За місцем встановлення	-Прикордонне регулювання; -Регулювання в середині країни.
За характером впливу	-Нетарифні заходи економічного характеру; -Нетарифні заходи адміністративного характеру.
За терміном застосування	-Тимчасові; -Постійні.
За ступенем охоплення країни чи товарів	-Глобальні нетарифні заходи; -Індивідуальні нетарифні заходи.
За об’єктом регулювання	-Експортні нетарифні заходи; -Імпортні нетарифні заходи.
	-Методи, які направлені на пряме обмеження імпорту з метою захисту конкретних галузей національної економіки;

За цільовою спрямованістю	-Методи, які безпосередньо не направлені на обмеження зовнішньої торгівлі, а більше відносяться до адміністративних формальностей, але дія яких обмежує торгівлю; -Методи, які безпосередньо не направлені на обмеження імпорту чи стимулювання експорту, але дія яких найчастіше призводить до таких результатів.

Джерело: складено автором на основі [8, с.21].

На світовому рівні нетарифних заходів може налічуватися до 800 видів, але важко знайти єдиний підхід до їх визначення та класифікації. Традиційні методи класифікації нетарифних заходів розроблені Світовою організацією торгівлі та ЮНКТАД представлені у таблиці (1.2. та 1.3.).

Таблиця 1.2

Класифікація видів нетарифних обмежень за ЮНКТАД

Класифікація за ЮНКТАД	
Група	Види
Технічні заходи	-Перед відвантажувальної інспекція та інші формальності; -Технічні торговельні бар'єрим; -Санітарні та фітосанітарні заходи;
Нетехнічні заходи	-Умовні торгово-захисні заходи; -Неавтоматичне ліцензування, квотування, заборони і кількісні обмеження; -Заходи цінового контролю, включаючи додаткові податки та збори; -Фінансові заходи; -Заходи, що впливають на конкуренцію; -Інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею; -Обмеження на розповсюдження;

	-Обмеження на після продажне обслуговування; -Субсидії (крім експортних субсидій); -Обмеження на державні закупівлі; - Заходи, пов'язані з правом інтелектуальної власності; -Правила визначення країни походження товарів;
Експортні заходи	-Всі заходи, які пов’язані з експортом продукції.

Джерело: складено автором на основі [31].

Таблиця 1.3.

Класифікація видів нетарифних обмежень за СОТ

Класифікація за СОТ	
Група	Види
Заходи втручання держави в економіку	-Пільги вир-м та спожив. місцевої продукції; -Компенсаційні мита; -Експортні субсидії; -Державні закупівлі; - Торговельні операції державних підприємств; -Інші заходи обмеження в торгівлі;
Особливості митних та адміністративних процедур	-Антидемпінгові заходи; -Методи визначення митної вартості; -Структура тарифів; -Консульські та митні документи; -Вимоги до зразків товарів;
Стандарти	-Вимоги до упаковки та маркування; -Технічні стандарти;
Специфічні митні бар’єри	-Кількісні обмеження імпорту; -Добровільне обмеження експорту; -Двосторонні дискримінаційні обмеження імпорту;

	-Встановлення мінімальних цін; Ліцензування;
Імпортні збори	-Внесення депозитів; -Кредитні обмеження для імпортерів; -Різні збори; -Прикордонного фіскального характеру; -Обмеження відносно ЛГП; -Дискримінаційні збори з автомобіля; -Статистичні та адміністративні збори; -Спеціальні збори та імпортні товари

Джерело: складено автором на основі [31].

Також варто виділити класифікацію Гніздилова А.М. Згідно з його точкою зору, нетарифні заходи, які використовуються для регулювання міжнародної торгівлі, можна розділити на дві основні категорії (рис.1.4).

Ця класифікація розкриває різні аспекти нетарифних заходів та допомагає розуміти різноманітність методів регулювання міжнародної торгівлі.

Рис.1.4. Класифікація нетарифних заходів за Гніздиловим А.М.

Джерело: складено автором на основі [3].

Варта уваги також, нова класифікація ЮНКТАД, яка була схвалена в 2012 р. низкою міжнародних організацій (групою MAST – Multi-Agency Support Team) [38], та яку доволі широко використовують у наш час (додаток А). Згідно з цією класифікацією, нетарифні заходи згруповано за трьома укрупненими напрямами: технічні заходи, пов'язані із імпортом; нетехнічні заходи, пов'язані із імпортом; заходи в галузі Особливості класифікації та використання заходів нетарифного регулювання експорту. Своєю чергою кожен напрям поділено на групи, а відтак – на підгрупи. Загалом у класифікації виділено 16 груп нетарифних заходів, які позначено

буквами англійського алфавіту від А до Р. Сьогодні ця класифікація є найбільш всеосяжною і придатною для цілей економічного аналізу.

До нетарифних заходів відносяться всі заходи (крім митних зборів), за допомогою яких уряд обмежує імпорт/експорт і стимулює експорт/імпорт країни, впливаючи на обсяг, структуру, напрямок торгівлі, ціну, якість товарів, добробуту країни, що може призвести до позитивних та негативних наслідків.

Сьогодні існує різноманітність інструментів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які мають значну кількість класифікаційних ознак. Як видно з попередніх класифікацій, існує поділ інструментів нетарифного регулювання за адресністю, за рівнем правового забезпечення, за характером впливу, за метою регулювання, за ступенем охоплення країн або товару, місце дії, безпосередність впливу, термін застосування, також існують класифікації СОТ та ЮНКТАД та багатьох науковців, які присвятили цьому свої праці.

Отже, можна зробити висновок, що у зв’язку з лібералізацією міжнародної торгівлі в рамках СОТ відбувається перехід від застосування митно-тарифного регулювання до нетарифного. На сьогодні немає єдиного визначення нетарифного оподаткування та заходів нетарифного регулювання.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

2.1. Аналіз основних методичних підходів до оцінки впливу заходів нетарифного регулювання.

Зазвичай дослідження впливу нетарифних заходів фокусуються на визначенні таких показників міжнародної торгівлі: частка імпорту (у вартісному обсязі або кількості товарних позицій), щодо якої застосовуються заходи нетарифного регулювання [24; 35]; тарифні еквіваленти нетарифних заходів [29]; зміна обсягу експорту або імпорту під впливом нетарифних заходів [28]; зміна умов торгівлі під впливом нетарифних заходів [26; 32] .

Найбільш часто для оцінки впливу нетарифних заходів використовуються метод частотного аналізу, метод оцінки різниці цін і пов'язаний з ним метод оцінки тарифного еквіваленту, метод розрахунку змін цін внаслідок кількісних змін обсягу імпорту, методи індексного аналізу та економетричних оцінок.

Одним з перших використовуваних підходів став метод частотного аналізу (frequencytype measures), заснований на оцінці поширеності заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Спроби оцінки нетарифних заходів за допомогою частотного підходу були зроблені на початку 1980-х рр. [24; 30]. Однак основною на базі даного підходу стала спільна робота Світового банку і ЮНКТАД з оцінки впливу нетарифних заходів, що діяли на кордонах 16 промислово-розвинених країн у 1981–1984 рр. [35; 26].

В даному дослідженні було розраховано три види показників за формулою:

$$I = \frac{\sum q \in Q \sum x \in X W_{qx} N_{qx}}{\sum q \in Q \sum x \in X W_{qx}} \text{ , (2.1)}$$

q – товарна позиція із загальної кількості товарів, що імпортуються Q;

x – країна-постачальник товару q загальної кількості X країн-експортерів;

Wqx – показник імпорту товара q, що визначається трьома шляхами для трьох різних показників: 1) для показника застосування нетарифних заходів певною країною-імпортером (Ic) Wqx – обсяг імпорту товару q з країни x; 2) для показника використання нетарифних заходів щодо певної категорії товарів q у світовій торгівлі в цілому (Ic) Wqx – обсяг світового імпорту товару q; 3) для показника частоти застосування нетарифних заходів (Ic) Wqx – змінна наявності (Wqx = 1) або відсутності (Wqx = 0) імпорту товару q з країни x;

Nqx – бінарна змінна застосування (Nqx = 1) або відсутності (Nqx = 0) нетарифних заходів щодо імпорту товару q з країни x.

Головним недоліком цього методу виступає те, що показники, які розраховуються на його основі, характеризують лише наявність і поширення нетарифних заходів серед окремих категорій товарів, однак відсутня можливість оцінки ступеня їх впливу. Більш того, при використанні частотного підходу можливі різні спотворення. Для прикладу, чим більше обмежувальний вплив конкретного нетарифного заходу, тим менше може виявитися її вага в індексі через зниження обсягу імпорту відповідного товару аж до того, що відображення цього заходу в отриманому індексі виявиться нульовим. Крім того, труднощі виникають і в міжчасових порівняннях через зміни обсягів і структури імпорту. З цієї причини, наприклад Дж. Ногуес, А. Олечовскі і Л. Вінтерс, розраховували поширеність заходів нетарифного регулювання, використовуючи в якості ваг показники імпорту одного і того ж періоду, що дозволило оцінити динаміку поширеності їх використання, проте не їх обмежувальний вплив [34].

Більш ефективним у вирішенні цього завдання вважається метод різниці цін (price gap), орієнтований на оцінку зміни цін саме під впливом заходів нетарифного регулювання [28]. У цьому випадку стає можливим розрахунок відсоткового тарифного еквіваленту нетарифних заходів (за аналогією із тарифними інструментами), що характеризує зміну ціни імпортованого товару під їх впливом. Логіка зазначеного підходу заснована на порівнянні

ціни імпортованого товару на внутрішньому ринку, що формується з урахуванням заходів нетарифного регулювання, з ціною зарубіжного постачальника, вплив нетарифних заходів на яку поки що відсутній:

$$T_E = \frac{p_b - p_x}{p_x} \text{ , (2.2)}$$

де, *Pb* – ціна імпортованого товару на внутрішньому ринку (з урахуванням нетарифних заходів);

Px – ціна імпортованого товару (з урахуванням транспортних витрат і тарифів, але без урахування нетарифних заходів);

Te – тарифний еквівалент нетарифних заходів.

Цей метод також має ряд недоліків. Перший з них пов'язаний з даними щодо цін. Якщо ціни внутрішнього ринку доступні для вимірювання, то доступ до даних щодо цін зарубіжних експортерів є обмеженим. Ще одна проблема пов'язана з вибором цін й урахуванням інших факторів, що впливають на ціни (коливання валютних курсів, оптові та роздрібні націнки тощо). І третій, більш значущий недолік пов'язаний з відмінностями між самими заходами нетарифного регулювання та характером їх дії: нетарифні заходи впливають на ціну товару на різних стадіях виробництва і поставки, що ускладнює порівняння тарифного еквівалента різних заходів нетарифного регулювання.

В ряді досліджень таких дослідників як А. Мороз та С. Браун , застосовувався метод розрахунку змін цін внаслідок кількісних змін обсягу імпорту під дією нетарифних заходів. Для його використання необхідно оцінити еластичність попиту й пропозиції на імпортний і місцевий товари.

В цьому випадку багато залежить від характеру і структури ринку певного товару. Тому, якщо імпортний товар не має місцевих товарів-замінників, необхідно розрахувати еластичність попиту і пропозиції тільки імпортного товару. Якщо ж імпортний і місцевий товари взаємозамінні, потрібно розрахувати еластичність попиту і пропозиції місцевого товару, а також еластичність цін імпортного та місцевого товарів. Ще одним фактором

виступає конкуренція, яка визначає мінливість еластичності попиту і пропозиції.

Так, А. Мороз та С. Браун розраховували ефект заходів нетарифного регулювання у сфері державних закупівель Канади за формулою:

$$T_e = \frac{\Delta Q}{QM} * \frac{1+t}{L} \quad , (2.3)$$

де, ΔQm – зміна обсягу імпорту після введення нетарифних заходів;

Qm – обсяг імпорту до введення нетарифних заходів;

t – рівень імпортного тарифу;

L – еластичність попиту на внутрішньому ринку на імпортний товар.

Ключовим завданням для ефективного використання даного методу виступає оцінка коефіцієнтів еластичності, що вимагає значних ресурсів.

Метод індексного аналізу базується на розрахунку індексів впливу заходів нетарифного регулювання на торгівлю на основі даних, отриманих при опитуваннях компаній. Так, у ході опитування 3518 компаній США і країн ЄС оцінювали вплив заходів нетарифного регулювання за шкалою від 0 (відсутність впливу) до 100 (заборонний характер нетарифних заходів). На основі отриманих бальних оцінок для кожної з 14 товарних груп, а також з 9 видів послуг було розраховано індекс нетарифних заходів, що характеризує середній рівень їх обмежувального впливу на експорт з країн ЄС до США і з США – до країн ЄС [27]. Цей метод може вважатися методом прямої оцінки впливу нетарифних заходів на ціни або кількість товарів, що імпортуються. Альтернативою йому виступає підхід, заснований на оцінці цінових і кількісних ефектів нетарифних заходів за допомогою регресійного аналізу, перш за все гравітаційних моделей і моделей попиту на імпорт. З моменту розробки у 1960-х рр. гравітаційна модель стала широко застосовуватися для аналізу торгових потоків [25; 37]. Основними її перевагами є значна стійкість й висока пояснювальна здатність [27]. Саме ці властивості стандартних змінних гравітаційної моделі забезпечили її популярність при аналізі ефектів різних чинників міжнародної торгівлі, включаючи нетарифні заходи [33].

При цьому необхідно відзначити і недоліки гравітаційної моделі. По-перше, ендогенність моделі (залежна змінна – експорт) враховується при розрахунку однієї з пояснювальних змінних – ВВП. По-друге, стійкість моделі, яка пояснюється факторами ВВП, відстаней, а також наявності спільних кордонів, ускладнює відстеження ефектів інших факторів моделі.

У дослідженнях нетарифних заходів, що проводяться на основі гравітаційних моделей, специфікація моделі у загальному вигляді має наступний вигляд [39]:

$$InM_{ij}^{k} = a + b_1 In\left(1 + T_{ij}^{k}\right) + b_2 NMT_{ij}^{k} + \sum Cn\, X_{ij}^{k}, \quad (2.4)$$

де, $\boldsymbol{M_{ij}^{k}}$ – обсяг імпорту до країни і з країни j товару k;

$\boldsymbol{T_{ij}^{k}}$– рівень тарифу на імпорт до країни і з країни j товару k;

$\boldsymbol{NTM_{ij}^{k}}$– фіктивна змінна застосування нетарифних заходів у країні і щодо товару k, що імпортується з країни j;

$\boldsymbol{X_{ij}^{k}}$ – вектор змінних гравітаційної моделі – включає показники, що характеризують розмір економік або ринків країн-партнерів і та j (обсяг ВВП або обсяг ВВП на душу населення, рівень доходу, чисельність населення тощо), а також показники, що характеризують умови торгівлі (відстань між країнами, а також інші показники в залежності від завдань дослідження).

Дана специфікація дозволяє розраховувати обсяги імпорту як при наявності, так і при відсутності заходів нетарифного регулювання. В цьому випадку ефект дії нетарифних заходів буде виражений у різниці цих значень.

Ecorys для розрахунку ефекту заходів нетарифного регулювання в торгівлі країн НАФТА і країн ЄС використовувала гравітаційну модель для безпосереднього розрахунку тарифного еквіваленту нетарифних заходів [29]. При цьому модель враховувала наявність або відсутність спільного сухопутного кордону, мови і розташування на одному континенті:

$$Int_{ij} = In\left(1 + T_{ij}^{k}\right) + y \ln N_{ij} + \delta In\, Dist_{ij} + \tau dum\, Adj_{ij} + \eta dum\, Cont_{ij} + \theta dum\, Lang_{ij} + e_{ig}$$
, (2.5)

де, $\boldsymbol{t_{ij}}$ – тарифний еквівалент нетарифних заходів, що використовуються;

$\boldsymbol{T_{ij}^{k}}$ – рівень тарифу на імпорт товару k з країни i до країни j;

$\boldsymbol{N_{ij}}$ – середній індекс нетарифних заходів країни j щодо країни i;

$\boldsymbol{Disti_{ij}}$– відстань між країнами j та i;

$\boldsymbol{dumAdj_{ij}}$ – фіктивна змінна загального кордону між країнами j та i;

$\boldsymbol{dumCont_{ij}}$ – фіктивна змінна розташування країн j та i на одному континенті;

$\boldsymbol{dumLang_{ij}}$ – фіктивна змінна спільної мови країн j та i;

$\mathbf{e_{ij}}$– залишки регресії.

Розрахунки Ecorys довели, що наявність нетарифного заходів підвищує ціну експортованих з США до ЄС продуктів харчування на 56,8%, косметичних товарів – на 34,6%, хімічних товарів – на 23,9%, металів – на 11,9% [28].

У 2018 р. С. Берні і Дж. Райс використовували наступну специфікацію гравітаційної моделі для розрахунку ефектів дії нетарифних бар'єрів у торгівлі Ірландії з Великою Британією після виходу останньої з ЄС:

$$In\left(\frac{\mathrm{Im}\, p_{ijk}}{\mathrm{Im}\, p_{ihk}}\right) = a + \beta In\left(\frac{GDP_j}{GDP_Y}\right) + yIn\left(\frac{Dt_{jk}}{Dt_{hk}}\right) + \eta In\left(\frac{XR_J}{XR_K}\right) + \varphi\left(D_{jk} - D_{hk}\right) + \varepsilon_{IJHK}$$

(2.6)

де, $\boldsymbol{Imp_{ijk}}$ і $\boldsymbol{Imp_{ihk}}$ – імпорт товару i з країн j та h до країни k;

$\boldsymbol{D_{jk}}$ і $\boldsymbol{D_{hk}}$ – відстань між країнами j та k й країнами h та k відповідно;

XR – середня річна динаміка обмінного курсу національних валют країн j та k відповідно до долару США за період з 2012 до 2015 р. включно;

T – дія нетарифного захисту, що виражається у затримках поставок товарів на кордоні (в годинах) при митних перевірках;

D – набір фіктивних змінних, що включають наявність або відсутність спільного кордону, історичні відносини «метрополія – колонія», спільну мову, наявність або відсутність виходу до моря.

Таблиця 2.1.

Характеристика основних підходів до оцінки впливу заходів нетарифного регулювання на показники міжнародної торгівлі

Метод оцінки впливу	Загальна схема	Переваги	Недоліки
Частотний аналіз	Розрахунок частки товарних позицій або обсягу імпорту щодо яких застосовуються нетарифні заходи	Простота розрахунку. Мінімум необхідних даних для розрахунку	Дозволяє визначити поширеність нетарифних заходів, тоді як для оцінки їхнього впливу на торговельні потоки або межчасовий порівнянь не підходить
Оцінка різниці цін	Оцінка різниці ціни імпортованого товару на внутрішньому ринку з ціною цього ж товару у зарубіжного постачальника	Дозволяє розраховувати показник впливу нетарифних заходів на ціноутворення імпортних товарів тарифний еквівалент нетарифних заходів	Необхідні надійні дані за цінами імпорто-ваних товарів на різних стадіях поставки. Складно врахувати інші фактори ціноутворення
	Оцінка впливу	Вимагає	Необхідна оцінка

Розрахунок змін цін внаслідок кількісних змін обсягу імпорту	нетарифних заходів на основі різниці обсягів імпорту до і після введення нетарифних заходів й еластичності попиту на імпортний товар на внутрішньому ринку	даних щодо обсягів імпорту, а не за цінами імпортних товарів	еластич-ності попиту по кожному товару, що розглядається
Індексний аналіз опитувальних даних	Бальна оцінка опитуваними учас-никами зовнішньо-економічної діяльності впливу нетарифних заходів	Простота застосування (немає необ-хідності в даних за цінами, обсягами або еластичністю імпортованих товарів)	Суб'єктивність оцінок.Недостатня точність при інтервальних оцінках. Висока трудомісткість опитувань
Економетри-чні оцінки	Розрахунок змін під впливом нетарифних заходів	Залежно від специфікації моделі дозволяє розраховувати як зміну обсягів імпорту/ експорту, так і тарифні еквіваленти нетарифних заходів.	Складність специфікацій і розрахунків економетричних моделей. Ендогенність. Волатильність за специфікацією моделі (різні результати при різних наборах пояснюючих

		Дозволяє враховувати й оцінювати інші чинники зовнішньої торгівлі (відстань, обсяги економік, митні збори, спільний кордон тощо)	змінних)

Джерело: [4, с.6]

Отже, основні методичні підходи до оцінки впливу нетарифних заходів на показники міжнародної торгівлі, що були проаналізовані, забезпечують в певній мірі оцінку рівня та інтенсивності застосування цих заходів для експортерів, чи то показники поширеності заходів нетарифного регулювання (частотний метод), зміни цін, обсягів імпорту, чи то тарифні еквіваленти (методи різниці цін і економетричні моделі). Характерні для кожного з методів переваги й недоліки обумовлюють необхідність вибору відповідної методики в залежності від цілей дослідження і наявних даних.

2.2. Оцінка ефективності заходів нетарифного регулювання

Для оцінки ефетивності заходів нетарифного регулювання зазвичай використовують один з таикх індексів: індекс частоти, індекс покриття торгівлі, індекс впливу на ціни [23].

Індекс частоти - це оцінка так званої частоти застосування або ступеня використання нетарифних заходів щодо конкретних позицій номенклатури митного тарифу (індекс частотності). Цей показник характеризує загальний рівень використання нетарифних заходів у конкретній країні. Така оцінка зазвичай здійснюється шляхом зіставлення кількості національних товарних позицій, щодо яких використовуються нетарифні заходи із загальною кількістю товарних позицій національного митного тарифу. Цей метод дає певне уявлення про ступінь застосування нетарифних заходів як у різних країнах, і в одній країні. Слабкість його полягає в тому що, він не дозволяє судити про реальний рівень протекціоністського захисту національного ринку за допомогою нетарифних заходів

Індекс покриття торгівлі також говорить про частку імпортних товарів, щодо яких застосовуються нетарифні заходи щодо загальної вартості імпорту країни.

Дані показники дають уявлення про рівень використання нетарифних заходів в окремих країнах чи групі країн. Завдяки ним можна робити висновки про динаміку поширення нетарифних заходів у торгівельній політиці країни. Однак вони не дають уявлення про рівень захисту національного ринку, що виникає внаслідок нетарифних заходів.

Про рівень захисту національного ринку можна міркувати, порівнюючи розмір внутрішніх ціни конкретні товари з цінами світового ринку. У такому разі ступінь перевищення внутрішніх національних цін над світовими цінами дозволяє отримати уявлення про рівень захисту національного ринку за допомогою засобів тарифного та нетарифного захисту. У разі віднімання від отриманого показника величини мита, то показник буде світчити про ступінь

захисту внутрішнього ринку, який забезпечує нетарифний захід. Для того, щоб збагнути , який протекціоністський ефект того чи іншого нетарифного заходу використовують тарифний еквівалент. Тарифний еквівалент – це розрахована ставка мита, рівноцінна за своєю заборонною дією нетарифною мірою. Даний показник дозволяє більш точно визначити протекціоністський рівень нетарифних заходів, зіставляти цей рівень у різних країнах чи з різних груп товарів.

Індекс впливу на ціни (price gap/impact index). Цей показник показує, як запроваджені нетарифні заходи впливають економіку. Він характеризує співвідношення світової та внутрішньої ціни на товари. Мінусом цього індексу є те, що не враховує той факт, що на ринкову вартість впливає не лише запровадження нетарифних заходів, а й безліч інших факторів

Для розрахунку даних індексів використовують наступні формули:

Індекс частотності (frequency index). Він вказує на те, яка частина товарних позицій покрита нетарифними заходами:

$$F = \sum \left(\frac{\sum_{i=1}^{t} i * N_i}{N_t} \right) * 100, \quad (2.7)$$

де $\boldsymbol{N_i}$ – група і у товарній номенклатурі;

$\boldsymbol{D_i}$– “dummy”-змінна (фіктивна змінна), яка дорівнює 1, якщо до товарної групи і застосовується якийсь нетарифний захід або 0 – якщо ні;

$\boldsymbol{N_t}$ – загальна кількість товарних груп у номенклатурі.

Індекс покриття торгівлі (trade coverage ratio). Цей показник характеризує вартісну частку експорту та імпорту, яку поширюються нетарифні обмеження:

$$TCR = \left(1 - \left(1 - \frac{T_i}{M_i}\right)\left(1 - \frac{T_e}{M_e}\right)\right) * 100, \quad (2.8)$$

де, $\boldsymbol{T_i}$ – вартість імпорту товарів, підданих регулюванню нетарифними заходами;

$\boldsymbol{M_i}$ – загальна вартість імпорту;

$\boldsymbol{T_e}$– вартість експорту товарів, підданих регулюванню нетарифними заходами;

$\boldsymbol{M_e}$ – загальна вартість експорту.

Індекс впливу на ціни (price gap/impact index). Цей показник показує, як запроваджені нетарифні заходи впливають економіку. Він характеризує співвідношення світової та внутрішньої ціни на товари:

$$TE_{NTM} = \left(p_d \Big/ p_w \right) - (1 + \tau + c), \quad (2.9)$$

де TE_{NMT}– тарифний еквівалент нетарифного заходу;

p_d – внутрішня ціна товару за винятком оптової і роздрібної маржі;

p_w – світова ціна на товар за винятком оптової та роздрібної маржі;

τ– ставка імпортного мита (в адвалорному еквіваленті);

с – міжнародна транспортна маржа (тобто відношення ціни з урахуванням вартості транспортних витрат та страхування вантажу до момента доставки покупцю до ціни з урахуванням вартості транспортних витрат та страхування вантажу до момента навантаження товару).

Практичне застосування зазначених вище індексів ускладнюється великою номенклатурою експортних та імпортних товарів і тому обмежується спеціальними статистичними та керуючими відомствами. Збір інформації про нетарифні заходи, що використовуються, та процес їх інвентаризації — важке і не завжди посильне завдання. Навіть якщо це вдається зробити, нетарифні заходи є вимірюваними величинами, що вимагає застосування методів економетрики для надання їм кількісного вираження.

Додатковими складностями є порівняння ефектів від тих самих нетарифних заходів для різних країн (або груп країн). Також викликають проблеми зіставлення нетарифних заходів по секторальній ознаці, а не загальному економічному ефекту.

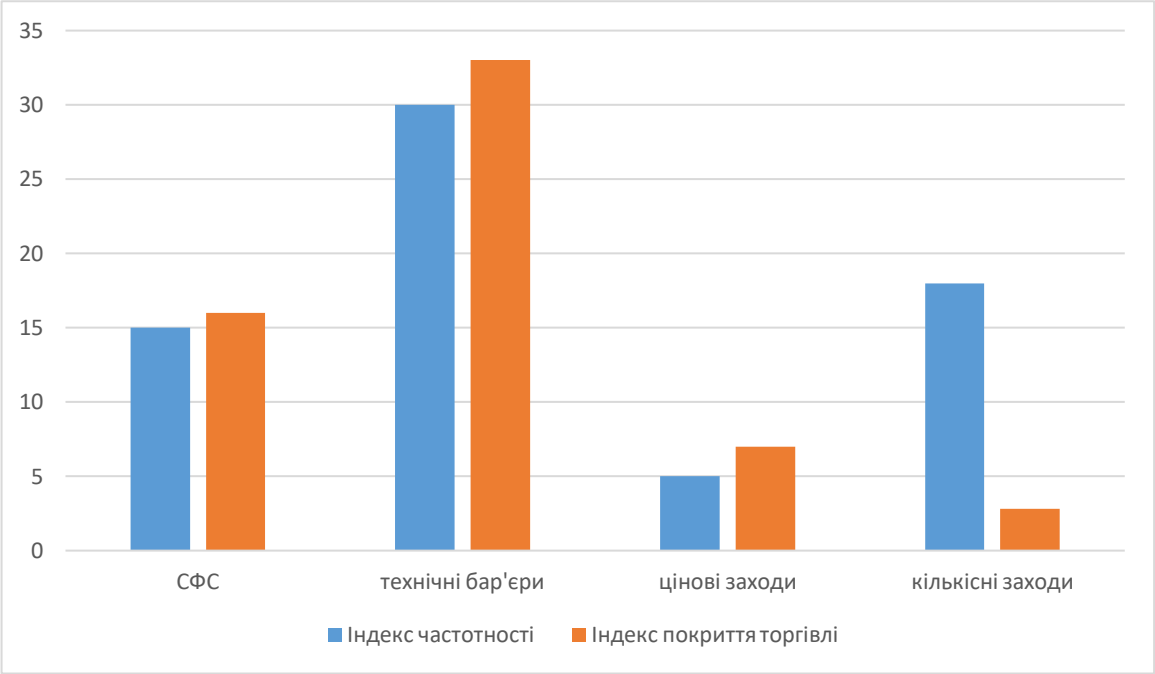

Рисунок 2.1 Порівння індексу частоти та індексу покриття торгівлі однієї країни.

Джерело: складено автором на основі [12].

Як бачимо з рисунку технічні бар'єри встановлюються в середньому однією країною приблизно на 30% обсягу зовнішньої торгівлі. Подібним чином санітарні та фітосанітарні заходи застосовуються приблизно до 15% того ж обсягу.

Для отримання дозволу на продаж товарів у певних країнах обов'язкове отримання сертифікатів перевірки продукту, яке може бути дорогим і тривалим процесом. Це стається з декількох причин. Перше- важкість визначання існування таких заходів. Друге - існування різноманітних технічних бар'єрів, які можуть по-різному впливати на торгівлю. Виявлення фактичних мотивів впровадження цих заходів також може бути складним завданням, оскільки вони можуть служити багатьом цілям, наприклад для пом'якшення ризиків для здоров'я, забезпечення дотримання правил, захист внутрішнього ринку від зовнішніх конкурентів тощо.

Таблиця 2.2

Індекс частоти застосування технічних заходів по групам товарів

Групи товарів	санітарні та фітосанітарні заходи	технічні бар'єри
живі тварини	71,2	36,1
продукти рослинного походження	69,1	31,6
жири та олії тваринного та рослинного походження	51,0	26,7
готові харчові продукти	57,0	41,6
мінеральні продукти	9,7	25,4
продукція хімічної промисловості	11,2	35,7
полімерні матеріали, пластмаса та вироби з них	1,1	24,0
шкіра, хутро та вироби з них	12,6	23,6
деревина та вироби з деревини	26,1	30,1
маса з деревини, папір або картон	1,6	18,3
текстильні матеріали або вироби	1,7	34,2
взуття	0,6	38,7
вироби з каменю та цементу	3,1	19,0
недорогоцінні метали	1,5	21,1
машини та електротехнічне обладнання	1,0	20,7
автомобілі	0,2	26,1
оптичні і медичні інструменти	0,3	20,0
інші товари	1,5	23,1

Джерело: складено автором на основі [12].

З даної таблиці бачимо, що санітарні та фітосанітарні заходи застосовуються в більшості до продуктів тварнного і рослинного походження, та до жирів і олій, готових харчових протуктів.

За загальними оцінками, на технічні норми і стандарти припадає 60% світової торгівлі. Кількісні заходи, які використовуються для різних товарних груп показано у таблиці 2.3.

Таблиця *2.3*

Індекс частоти застосування кількісних заходів по товарних групах

групи товарів	кількісні заходи
живі тварини	33,2
продукти рослинного походження	27,0
жири та олії тваринного та рослинного походження	20,6
готові харчові продукти	20,1
мінеральні продукти	10,8
продукція хімічної промисловості	19,5
полімерні матеріали, пластмаса та вироби з них	6,2
шкіра, хутро та вироби з них	12,9
деревина та вироби з деревини	15,4
маса з деревини, папір або картон	11,2
текстильні матеріали або вироби	16,1
взуття	17,8
вироби з каменю та цементу	6,1
недорогоцінні метали	12,1
машини та електротехнічне обладнання	13,0
автомобілі	22,4

оптичні і медичні інструменти	8,0
інші товари	7,1

Джерело: складено автором на основі [12].

Нетарифні заходи (НЗ) стають все більш популярним інструментом, який використовують уряди для захисту певних галузей від іноземної конкуренції. Проте, загальна торговельна політика в багатьох країнах залишається незмінною, навіть незважаючи на численні дослідження та спроби її оптимізації.

Згідно з дослідженнями ОЕСР, приблизно 95% НЗ застосовуються з метою захисту вітчизняних виробників від зростання імпорту. Лише 5% таких заходів спрямовані на боротьбу з недобросовісною конкуренцією.

Легітимність використання НЗ стає все більш спірним питанням, адже вони можуть суттєво обмежувати вільну торгівлю та негативно впливати на світову економіку. З іншого боку, вдосконалення НЗ може принести значну користь країнам, адже воно може призвести до збільшення чистого прибутку від торгівлі та загального добробуту.

Важливо знайти баланс між захистом національних інтересів та сприянням вільній торгівлі. Це потребує ретельного аналізу та обґрунтування застосування НЗ, а також співпраці на міжнародному рівні для розробки більш прозорих та справедливих правил торгівлі.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

«Щоб повною мірою скористатися результатами участі в глобальній торговій системі, надзвичайно важливо структурно адаптуватися до пріоритетів світової економіки, а також розробити достатню інвестиційну та інноваційну стратегію для підтримки цієї мети. Крім того, переваги необмеженого доступу до ринків, як це надає членство в СОТ, більш актуальні для ринків, які в основному обумовлені ціновою конкуренцією, наприклад для стандартизованих товарів масового виробництва та сировини. Отже, необхідно застосовувати більш широкий спектр економічної політики, з особливим наголосом на інвестиціях та інноваціях, щоб прискорити прогрес у секторах, де українська економіка має потенціал для конкурентних переваг»

[7, с.77-78] .

Для дотримання загальноприйнятих норм міжнародної та європейської практики необхідно внести ряд змін. Вони включають модифікацію технічних стандартів, а також санітарних і фітосанітарних заходів, щоб вони відповідали міжнародним стандартам, особливо тим, які встановлені ЄС та ISO.

Метою зусиль міжнародного співтовариства щодо стандартизації нетарифного регулювання міжнародної торгівлі є вдосконалення системи нетарифного регулювання шляхом зосередження на таких аспектах:

покращення дотримання зобов’язань, норм і правил членів СОТ;

підвищення прозорості та обізнаності щодо торговельної політики країн-членів;

перегляд торгової політики та повідомлення про нетарифні заходи.

Для того, щоб українська система нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі була одночасно ефективною та відповідала міжнародним стандартам, вкрай важливо визначити пріоритети її ефективного

функціонування через процес гармонізації. Комплексний і добре структурований план створення системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі повинен враховувати економічні, інституційні та законодавчі компоненти. Такий план має оцінювати потенційні переваги та недоліки для національної економіки, зосереджуючись на захисті та підтримці національного виробника та споживача, одночасно відстоюючи національні інтереси. Щоб забезпечити ефективне виконання цього плану, має бути створена сильна вертикаль державних органів, які мають юрисдикцію над цією сферою, а також має бути створена міцна правова база для визначення модальностей нетарифного регулювання та забезпечення виконання обов'язків відповідних органів [4].

З огляду на проблеми повязані із: загальною складністю регулювання з великим наголосом на отриманні багатьох ліцензій, дозволів і реєстрацій, а також дотриманням технічних регламентів, що призводить до поганого контролю за їх виконанням і корупції; виконанню нормативних вимог що відбувається із запізненням і є дорогим, забираючи час і гроші;вразливістю до корупції зі сторони митниці, вкрай необхідно, щоб Україна вдосконалила правову, адміністративну, інформаційну та процедурну базу для впровадження нетарифного регулювання в рамках своєї зовнішньоторговельної політики.

Необхідно переглянути ефективність існуючих нетарифних заходів, і для цього вкрай важливою є прозорість даних. Підприємствам приватного сектору необхідно об'єднати зусилля з державними органами для збору даних, результати яких будуть проаналізовані під час круглого столу чи консультації в «єдиному вікні». Оцінюючи переваги та недоліки нетарифних заходів у всьому ланцюгу постачання, орган, відповідальний за перегляд зібраної інформації, може надати рекомендації щодо їх збереження, зміни чи скасування.

Для удосконалення системи нетарифного регулювання товарообміну в Україні вкрай важливо визначити прозорість та передбачуваність нормативноправової бази для бізнесу.

Щоб цього досягти, необхідні такі кроки:

1) Чітко визначені поняття «нетарифне регулювання», «нетарифні заходи», «нетарифні бар'єри» на законодавчому рівні. Наданн вичерпного переліку усіх нетарифних заходів, які зараз застосовуються в Україні за класифікацією СОТ.

2) Для забезпечення дотримання правил СОТ необхідно створити авторизований офіційний веб-сайт для розміщення та регулярного оновлення статистичних даних про всі нетарифні заходи, що застосовуються до імпорту та експорту. Також повинні складатися і подаватись до СОТ щорічні звіти про використання заходів нетарифного регулювання. Щоб забезпечити точність цих звітів, експортери та імпортери повинні надавати достовірні дані про кількість і види нетарифних заходів, з якими вони стикаються під час постачання товарів. Уповноважений державний орган також повинен вести облік нетарифних заходів, застосованих до імпорту та експорту. Будь-які розбіжності між приватними та державними статистичними даними повинні бути пояснені у звіті. Звіт повинен не лише вказувати кількість застосованих нетарифних заходів, а й містити показники їх ефективності, відповідати на такі питання, як мета їх застосування, чи вирішили вони проблему та як вони вплинули на економіку, торгівлю та добробут країни. країни як в якісному, так і в кількісному вимірах.

3) Розробка нових методів аналізу та порівняння нетарифних заходів має вирішальне значення для демонстрації конкретних причин, чому певні нетарифні заходи застосовуються замість інших, а також для ілюстрації їх впровадження та ефективності.

4) Усунення та синхронізація технічних перешкод у торгівлі, щоб українська продукція була вільно доступна на ринках країн ЄС. Для досягнення цієї мети необхідно зробити певні кроки. Перше - важливо

встановити національні стандарти, які визначають пріоритет промислової продукції, як це передбачено Угодою про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів. Друге - важливо оновити та модернізувати обладнання та інструменти, що використовуються у випробувальних лабораторіях, щоб забезпечити високий рівень відповідності технічним регламентам, які діють в Україні. Третє - скоротити терміни реєстрації сертифікатів відповідності в Державному реєстрі систем сертифікації. Четверте - інституції, відповідальні за стандартизацію, оцінку відповідності, акредитацію та метрологію, повинні покращити свою діяльність відповідно до стандартів ЄС.

5) Для вирішення питань технічного регулювання необхідно розвинути систему комунікації між владою та бізнесом. Нарешті, до процесу розробки технічних регламентів необхідно залучати представників малого та середнього бізнесу [14].

У сучасному стані України відсутні необхідні фінансові, інформаційні, організаційні та технічні механізми та інструменти для реалізації ефективних заходів, що відповідають світовим стандартам. Ці заходи покликані підвищити експортний потенціал місцевих виробників та посилити державну допомогу експорту, але вони ще не мають належного розвитку.

Щоб розробити та реалізувати успішну політику державної підтримки експорту, необхідно зробити кілька важливих кроків:

–висунути пропозицію про створення незалежного урядового органу, який буде відповідати за координацію експортних ініціатив відповідно до світових стандартів.

–надати допомогу тим, хто експортує, з акцентом на малих і середніх підприємствах. Реалізація цієї стратегії має бути оформлена у вигляді програмного документа, у якому визначено пріоритети експортної діяльності на відповідний період часу. Для стимулювання та активізації експортної діяльності в Україні необхідно надавати бюджетну допомогу у формі

кредитування та страхової підтримки національним експортерам, які орієнтуються на високотехнологічні та інноваційні галузі.

– визначити пріоритети та просування напрямків розвитку експорту за допомогою маркетингових досліджень. Для проведення ретельного аналізу сучасного стану зовнішніх ринків і зовнішньоекономічної діяльності України, як в цілому, так і в розрізі окремих галузей і секторів, зібрано команду кваліфікованих експертів і науковців. Мета полягає в тому, щоб визначити заходи, які можуть запобігти будь-яким потенційним втратам на ринку, і визначити їх причини.

–створення агентства допомоги експортерам і фонду підтримки експорту є необхідним для надання фінансової допомоги для просування української промислової продукції на зовнішні ринки. Це агентство також надаватиме експортерам технічну, консультаційну та інформаційну підтримку та сприятиме організації виставок та ярмарків.

–створення Державного експортно-кредитного агентства (ЕКА) з регіональними представництвами в кожному обласному центрі країни. Це агентство сприятиме зростанню економіки та заохочуватиме комерційні інтереси на зовнішніх ринках, використовуючи заходи, орієнтовані на комерційну діяльність.

– з метою підвищення рівня онлайн-платформи «Державна підтримка українського експорту» потрібно встановлення зв’язку між цим веб-сайтом і сайтом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Співпраця з СОТ» [14, 15].

– забезпечення прозорості закупівель та громадський нагляд за розподілом коштів державними органами, державними та місцевими підприємствами, вкрай необхідно запровадити законодавчі заходи, які передбачають обов’язкове надання інформації.

Розвиток зовнішньої торгівлі України залежить від ефективного використання правових інструментів нетарифного регулювання в межах Світовій організації торгівлі. Збільшення податкових надходжень залежить

від упорядкування торговельної діяльності, одночасного викорінення корупції на митниці та недобросовісного лобіювання корпоративних і промислових інтересів. Заходи контролю мають бути більш продуктивними, забезпечуючи прозорість торгової політики, переважно нетарифної, на основі повної комп'ютеризації системи управління зональним економічним розвитком. Необхідно створити систему оцінки ефективності заходів нетарифного регулювання та посилити наукове обґрунтування таких заходів. Збереження як навколишнього середовища, так і безпеки людей зумовлює необхідність удосконалення системи контролю за відповідністю імпортної продукції технічним нормам і стандартам, санітарним і фітосанітарним вимогам [7].

З апровадження країною заходів нетарифного регулювання міжнародної торгівлі має ґрунтуватися на збалансуванні втрат і вигод для національної економіки даної країни як у короткостроковому, так і в довгостроковому аспектах, враховуючи, перш за все, національні інтереси та підтримуючи хороші відносини з країнами-партнерами.

Необхідною умовою подальшого вдосконалення елементів нетарифного регулювання міжнародної торгівлі є декларування в торговельних угодах не лише певних обставин щодо можливості застосування заходів нетарифного регулювання, а й надання інформації щодо кількості, переліку, які саме та до яких товарних груп можливе їх застосування.

Також, необхідно розуміти, що механізм обмеження імпорту шляхом застосування певних нетарифних заходів щодо курсу валют призводить до подорожчання імпортних товарів, що знижує їх попит на внутрішньому ринку, орієнтуючи покупця на купівлю вироблених товарів всередині країни. Подорожчання імпорту під впливом нетарифних заходів зовнішньої торгівлі може призвести до виникнення фінансових, організаційних, технологічних та інших витрат суб'єктів господарювання, вартість яких переноситься на кінцеву споживчу ціну. імпортних товарів. При здійсненні цінового регулювання у міжнародній торгівлі за допомогою нетарифних методів

держава має враховувати багатофункціональність цих інструментів та їх вплив як на витрати, так і безпосередньо на ціну товару.

Щоб скоротити експортно-імпортні митні процедури, країни повинні:

1) Зменшити кількість зобов'язання - пройти через зазначений митний пункт або митницю у разі ввезення для перевірки, тестування, очищення тощо.

2) Впровадити митні адміністративні заходи, спрямовані на моніторинг вартості імпорту або обсягу визначеної продукції, коли для імпорту певної продукції потрібна, наприклад, автоматична ліцензія на імпорт.

3) Зобов’язання щодо прямих поставок, що товари повинні бути доставлені безпосередньо з країни походження, без зупинки в третій країні, з гарантією, що продукти не пройшли подальшу обробку в будь-якій третій країні транзиту

4) Передвідвантажувальні перевірки, коли обов'язковий контроль якості, кількості та ціни товарів перед відправленням із країни-експортера застосовується третіми особами на вимогу органів влади країни-імпортера.

На глобальному рівні важливо забезпечити вільний доступ усіх зацікавлених сторін до національної, європейської та міжнародної діяльності зі стандартизації. Важливо, щоб стандарти забезпечували баланс між інтересами користувачів стандартів і правами власників інтелектуальної власності.

«Складові нетарифного регулювання міжнародної торгівлі є ефективним засобом управління національною економікою і не повинні сприйматися як неприйнятний інструмент регулювання зовнішньої торгівлі та повністю замінюватися арсеналом торговельної політики. Необхідно змінювати застарілу практиу застосування тих заходів, які фактично використовуються як бар'єри для збільшення питомої ваги експорту та розгортання торговельних війн між державами» [24, с.62-63].

ВИСНОВКИ

Міжнародна торгівля – це важливий аспект міжнародних економічних відносин протягом довгого періоду . Вона передбачає обмін товарами, послугами та інтелектуальною власністю між національними економіками організованими державами. Міжнародні торгівля не тільки вказівка на існування світового ринку, вона також служить фізичною основою міжнародних економічних відносин. Завдяки цій основі забезпечується зростаюча інтеграція всіх країн світу. На сьогодні обсяг міжнародної торгівлі товарами становить приблизно 18,8 трлн доларів, а торгівля послугами – 4,6 трлн доларів. Приблизно, більше 80% міжнародної торгівлі - торгівля товарами, а решта 20% – це торгівля послугами .

У результаті аналізу існуючих класифікацій заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі встановлено, що сучасна українська наука до заходів нетарифного регулювання переважно відносить заборонні заходи, які перешкоджають проникненню імпортних товарів на внутрішній ринок України з метою захисту інтересів вітчизняного виробника.

Ключовими показниками активізації нетарифного регулювання є: - загальноекономічні (глобалізація економіки, нерівномірність економічного розвитку, циклічні кризи, конкурентний тиск); - нормативно-економічні (зниження митних ставок і "прив'язування" тарифів, вибірковий захист промислових інтересів, розвиток "чутливих" секторів економіки, стимулювання імпорту передових технологій і високотехнологічних товарів); - політико-правові (політична нестабільність, зволікання із законодавчим регулюванням потреб бізнесу, непрозорість та корупційність обмежувальних заходів). Аналіз регуляторних процесів імпорту товарів висвітлив переважну тенденцію до зростання використання технічних заходів (технічних бар’єрів, санітарних та фітосанітарних заходів). Сьогодні приблизно 2/3 світової торгівлі регулюється технічними бар’єрами та санітарними та

фітосанітарними заходами, а 25% світової торгівлі регулюється нетехнічними заходами (ціна та кількість).

Розвиток зовнішньої торгівлі України залежить від ефективного використання правових інструментів нетарифного регулювання в межах Світовій організації торгівлі. Збільшення податкових надходжень залежить від упорядкування торговельної діяльності, одночасного викорінення корупції на митниці та недобросовісного лобіювання корпоративних і промислових інтересів. Заходи контролю мають бути більш продуктивними, забезпечуючи прозорість торгової політики, переважно нетарифної, на основі повної комп'ютеризації системи управління зональним економічним розвитком. Необхідно створити систему оцінки ефективності заходів нетарифного регулювання та посилити наукове обґрунтування таких заходів. Збереження як навколишнього середовища, так і безпеки людей зумовлює необхідність удосконалення системи контролю за відповідністю імпортної продукції технічним нормам і стандартам, санітарним і фітосанітарним вимогам.

На сьогодні в системі нетарифного регулювання існує низка проблем: законодавча, управлінська, інформаційно-процесуальні, вирішення яких конче необхідне для розвитку вітчизняного підприємництва. Підвищення ефективності системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні, спрямованої на забезпечення її ефективного функціонування, має відбуватися шляхом гармонізації економічної, інституційної та законодавчої складових та розширення спектру заходів і вдосконалення системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войдило С. І. Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: світовий досвід і вітчизняна практика : дис. – 2022. 87 с.
2. Гаманюк О., Таран С. . Експорт України до ЄС: вплив нетарифних заходів : наук. дослідж. К. : Києв. шк. економіки, 2020. 39 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/02/EU-NTMs_2020-02-18_new-1.pdf
3. Гніздилов А.М. Нетарифне регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності: методи та інструменти. Вісник Академії митної служби України. Серія : Державне управління. 2010.
4. Голіков А.П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських проесів: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге вид. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006. 144 с
5. Гуд А. М. Нетарифне регулювання як складова митної безпеки держави //Мит. справа. – 2008. – №. 5. – С. 59.
6. Довгаль О., Довгаль Г., Коваленко Р. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПОКАЗНИКИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ //Економіка та суспільство. – 2021. – №. 31.
7. Зеленський Н.І. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ : кваліфікаційна робота магістра. Харків, 2023. 101 с. URL: https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/75442e3e-9cc0-4946-b11d-17f025a614cb/content#page46
8. Козак Ю.Г, Логвінова Н.С, Барановська М.І . Міжнародна торгівля : підруч. для студ. вищ. навч. закл : 4-те вид. К.: Центр учб. літ., 2010- 441 с. URL:http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1365/1/Міжнародна%20торгівля.pdf
9. Колеснік І. А. Валютні операції : навч. посібник / І. А. Колеснік, М. О. Александрова. − К. : Київський міжнар. ун-т, 2010. − 264 с.

10. Костина К.В. Система регулювання торгівлі послугами на глобальному рівні / К.В. Костина // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2009. – №1. – С. 41-47.

11. Основні принципи тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД. Реферат. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18175

12. Офіційний сайт СТО URL:http://i-tip.wto.org/goods/Forms/GraphView.aspx

13. Передрій О. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / Олександр Передрій; М-во освіти і нуки України, Закарпатський держ. ун-т. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 273 с.

14. Про внесення змін до Податкового кодексу України та про ставки вивізного (експортного) мита на деякі види зернових культур: Закон України від 19.05.2011 № 3387-17. URL : http: //zakon 1. rada. gov. ua/laws/sho w/3387-17

15. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2736-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 22. // Верховна Рада України: [сайт]. URL : http://zakonl.rada.gov.ua/laws/show/2736-17

16. Регламент Ради (ЄС) № 2117/2005 від 21 грудня 2005.

17. Розвиток міжнародної торгівлі в умовах глобальних економічних дисбалансів : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (11 квітня 2019 року). – Житомир : ЖДТУ, 2019. – 311 с. (Електронне видання).URL: file:///D:/download/Hlobalni_tendentsii_roz.pdf

18. Рокоча В. В., Алькема В. І. Міжнародна торговельна діяльність: підручник //К.: Університет економіки та права «КРОК. – 2018. 698 с.

19. Статистичні дані про обсяги зовнішньої торгівлі. Офіційний сайт Eurostats / [Електонний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/

20. Стрекаль О.В. Країни Західної Європи та проблеми європейської інтеграції / [Електонний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua.

21. Таращенко Н. А. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі в умовах глобалізації . 87 с.

22. Тема 4.Нетарифні методи регулювання торгової політики : навчальна лекція. 2020. 14 с. URL: http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/27268/mod_resource/content/1/Міжнародна%20лекція%204..pdf

23. Тимша О. М. Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: світовий досвід та вітчизняна практика : дис. – Тернопіль, ЗУНУ, 2023. 73 с.URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49392/1/Тимша%20-%20перероб%20(1).pdf

24. Balassa B., Balassa C. Industrial Protection in the Developed Countries. The World Economy. 1984. Vol. 7. No. 2 P. 179–196. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9701.1984.tb00268.x

25. Basu S.R., Kuwahara H., Dumesnil F. Evolution of Non-Tariff Measures: Emerging Cases from Selected Developing Countries. Policy Issues in International Trade and Commodities, 2012. Study Series. No. 52. New York and Geneva. URL: https://digitallibrary.un.org/record/743678

26. Berden K. G., Francois J., Thelle M., Wymenga P., Tamminen S. NonTariff Measures in EU-US Trade and Investment: an Economic Analisys: Final Report for the European Commission. Rotterdam, ECORYS Nederland BV. 2009.

27. Bergstrand J. H. The Gravity Equation in International Trade: Some Microeconomic Foundations and Empirical Evidence. The Review of Economics and Statistics. 1985. Vol. 67. No. 3. P. 474–81. DOI: https://doi.org/ 10.2307/1925976

28. Byrne S., Rice J. Non-Tariff Barriers and Goods Trade: a Brexit Impact Analysis, Research Technical Papers. 2018. No. 6. Central Bank of Ireland. URL: https://www.centralbank.ie/docs/default-source/publications/researchtechnical-

papers/06rt18-non-tarriff-barriers-and-goods-trade-a-brexit-impact-analysis-(byrne-and-rice).pdf? sfvrsn=4

29. Dean J. M., Signoret J. E., Feinberg R. M., Ludema R. D., Ferrantino M. J. Estimating the Price Effects of Non-Tariff Barriers. The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy. De Gruyter. 2009. Vol. 9(1). P. 1–41. URL: https://www.usitc.gov/publications/332/EC200606Ar.pdf

30. El-Agraa Ali M., Jones Anthony J. Macroeconomics of Regional Integration: Withdrawal from a Customs Union. Journal of Economic Integration 2008. Vol. 23. No. 1. P. 75–90. URL: http://www.jstor.org/stable/23001112

31. Factual presentation. deep and comprehensive free trade area concluded as a part of the association agreement between the European Union and Ukraine (goods and services). Report by the Secretariat. URL: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/ directdoc.aspx?filename=q:/WT/REG/353-1.pdf&Open=True

32. Hummels D. L., Schaur G. . Time as a Trade Barrier. American Economic Review. 201 Non-Tariff Measures: Evidence from Selected Developing Countries and Future Research Agenda. United Nations Conference on Trade and Development. New York; Geneva, 2010. URL: https://digitallibrary.un.org/record/697870?ln Vol. 103(7). P. 2935–59. DOI: https://doi.org/10.1257/aer.103.7.2935

33. Kepaptsoglou K., Karlaftis M. G., Tsamboulas D. The Gravity Model Specification for Modeling International Trade Flows and Free Trade Agreement Effects: a 10-year Review of Empirical Studies. The Open Economics Journal. 2010. Vol. 3. P. 1–13. DOI: http://dx.doi.org/10.2174/1874919401003010001

34. Nogues J. J., Olechowski A., Winters L. A. The Extent of Nontariff Barriers to Imports of Industrial Countries, The World Bank Staff Working Paper. 1986. No. SWP 789. URL: https://econpapers.repec.org/article/oupwbecrv/v_3a1_3ay_3a1986_3ai_3a1_3ap_3a181-99.htm

35. Non-Tariff Measures: Evidence from Selected Developing Countries and Future Research Agenda. United Nations Conference on Trade and Development. New York; Geneva, 2010. URL: https://digitallibrary.un.org/ record/697870?ln

36. Obstfeld M., Rogoff K. The Six Major Puzzles in International Macroeconomics: is there a Common Cause? NBER Macroeconomics Annual. 2000. Vol. 1(15). P. 339–390. URL: https://www.nber.org/papers/w7777

37. Rodriguez C. A. The Non-Equivalence of Tariffs and Quotas under Retaliation, Journal of International Economics. Elsevier. 1974. Vol. 4(3). P. 295–298. URL: https://ideas.repec.org/a/eee/inecon/v4y1974i3p295-298.html

38. UNCTAD. (2013). Classification of Non-tariff Measures. February 2012 version (UNCTAD/DITC/TAB/2012/2). Edited by UNCTAD: United Nations. Retrieved from: https://unctad.org/en/ Publications Library/ ditctab20122_en.pd

39. World Trade Report 2012. Geneva, 2012. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_ trade_report12_e.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація нетарифних заходів ЮНКТАД 2012 рік

Нетарифні заходи	**Опис**
1	**2**
Технічні заходи, пов'язані з імпортом	
A. Санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ)	Заходи, що застосовуються з метою: (1) захисту життя та здоров'я людей і тварин від ризиків, які виникають через домішки, забруднювачі, токсини та хвороботворні організми в їжі; (2) захисту людського життя та здоров'я від хвороб рослин і тварин; (3) захисту життя та здоров'я тварин і рослин від шкідників, хвороб або хвороботворних організмів; (4) попередження або обмеження шкоди країні від появи або поширення шкідників; (5) захисту біорозмаїття
B. Технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ)	Заходи, що встановлюють обов'язкові та необов'язкові вимоги до характеристик товарів, а також процедури оцінки відповідності товарів вимогам (виняток становлять СФЗ та вимоги до товарів у процесі державних закупівель)
C. Передвідвантажувальна	Заходи, що стосуються передвідвантажувальної інспекції та інших формальностей на митниці

інспекція та інші формальності (ПВІ)	
Нетехнічні заходи, пов'язані з імпортом	
D. Заходи із захисту торгівлі, що можуть застосовуватися за певних умов (ЗЗТ)	Заходи, що спрямовані на подолання певних негативних наслідків імпорту на ринку країни-імпортера, зокрема заходи, які стосуються випадків недобросовісної конкуренції та застосування яких зумовлено виконанням певних процедур та інших змістовних вимог
E. Ліцензування, квотування, заборони та кількісні обмеження з причин, які не стосуються ТБТ та СФЗ (КЗ)	Заходи контролю, покликані головним чином обмежити кількість товарів, які можна імпортувати, незважаючи на те, чи вони походять із різних джерел, чи від одного постачальника
F. Заходи контролю цін, зокрема за рахунок додаткових податків та зборів (ЗКЦ)	Заходи, що повинні забезпечити контроль над цінами або вплив на ціни імпортних товарів з метою підтримання внутрішніх цін на певні продукти у випадку, коли імпортні ціни на ці товари нижчі; встановлення внутрішніх цін на певні товари у випадку коливання цін на внутрішніх ринках чи цінової нестабільності на зовнішніх ринках або для збільшення чи збереження податкових надходжень

Продовження додатку А

Продрвження додатку А

G. Фінансові заходи	Заходи, спрямовані на регулювання: 1) доступу до іноземної валюти; 2) її вартості, а також 3) умов платежів
H. Заходи, що впливають (перешкоджають) на конкуренцію	Заходи, що надають ексклюзивні та спеціальні преференції або пільги одній або кільком обмеженим групам економічних агентів
I. Інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею	Заходи, що обмежують інвестування шляхом встановлення вимог щодо вмісту продукції місцевого виробництва або вимог, щоб інвестиції були пов'язані з експортом (для збалансування імпорту)
J. Обмеження щодо розповсюдження	Заходи, що передбачають обмеження на розповсюдження імпортованих товарів у середині країни
K. Обмеження на послуги після продажу товару	Заходи, що обмежують надавання в країні-імпортері послуг виробників експортованих товарів після продажу товару
L. Субсидії (за винятком експортних субсидій)	Заходи, що передбачають фінансовий внесок уряду, державних організацій або приватних осіб, які діють за дорученням або наказом уряду (прямий або потенційно прямий трансфер коштів: гранти, кредити, вливання капіталу, гарантії; списання зобов'язань перед державним бюджетом; надання товарів

	та послуг або закупівля товарів; тощо),

Продовження додатку А

	підтримка доходів або цін, що створюють вигоди і є специфічними (для підприємства чи галузі, чи їхніх груп або обмежені певним географічним регіоном)
M. Обмеження державних закупівель	Заходи, які регулюють купівлю товарів державними установами, зазвичай надаючи преференції національним постачальникам
O. Правила походження	Закони, підзаконні акти та адміністративні роз'яснення загального застосування, які використовує уряд країни-імпортера для визначення країни походження товару. Правила походження важливі для застосування інструментів торговельної політики, таких як антидемпінгові та компенсаційні заходи, а також для маркування походження та спеціальних заходів
Заходи, пов'язані з експортом	
P. Заходи, пов'язані із експортом (експортні обмеження) (EO)	Заходи, які застосовує уряд країни-експортера до товарів, що експортуються

Джерело:[38].